

HAUGALAND TINGRETT

Skjønn

Avsagt: 18.11.2020 i Haugaland tingrett,

Saksnr.: 20-015327SKJ-HAUG/

Dommer: Tingrettsdommer Arne Vikse

Skjønnsmedlemmer:

økonomisjef
Eiendomsmegler

Ivar Halvorsen
Leif Eivind Bjelland
Arnt Tormod Mørkesdal
John Eikje

Saken gjelder: Skjønn for fastsettelse av erstatning ved ekspropriasjon av rettigheter og klausulering av grunn til å anlegge, drifte og vedlikeholde kraftledninger mv

Tysvær Vindpark AS

Advokat Ole Christoffer Rosinius
Ellingsen

mot

Kenneth Austerheim
Anna Skare Fjellsbø
Trond Fjellsbø
Bjørn Halvor Sørbø Åsland
Guro Jessen
Åge Pettersen
Per Magne Pettersen Våbenø
Trond André Neverdal
Bjørg Solveig Næss
Beathe Haaland Medhaug
John Arne Medhaug
Per Inge Iversen
Helga Maria Sulen Sund

Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal

Magne Dagfinn Håland
Johan Storhaug
Aslaug Elisabeth Storhaug
Johnny Ånderå
Jan Ivar Hauge Bringedal
Anne Stine Askeland-Gjerde
Stein Magnar Askeland-Gjerde
Oddvar Gjerde
Marian Hundsnes
Tore Hundsnes

Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal
Advokat Kåre Vierdal

SKJØNN

Skjønnsbegjæringen gjelder skjønn for fastsettelse av erstatning ved ekspropriasjon av rettigheter og klausulering av grunn til å anlegge, drifte og vedlikeholde kraftledninger i tilknytning til en vindpark i Tysvær kommune.

Bakgrunnen for saken:

Saksøker i saken Tysvær Vindpark AS, heretter kalt TV, som p.t. har under bygging en vindpark med 11 vindturbiner beliggende på et fjellområde ved Hersdal i Tysvær kommune. Saksøkt i saken er grunneiere langs en ca. 10 km. lang trasé som skal benyttes til etablering av en 132 kv. kraftlinje fra vindparken til Klovning transformatorstasjon, som ligger nordvest for vindparken. Formål med denne kraftlinjen er å få den produserte strømmen i vindparken ut i distribusjonsnettet. Det er dels inngått minnelige avtaler med grunneierne i denne traséen, og saken omfatter kun de grunneierne som har motsatt seg en frivillig avtale.

* * *

TV ble opprinnelig stiftet og eid av Green Investment Group. Dette selskapet var et britisk statlig selskap med formål å investere i s.k. «grønn energi». Selskapet ble kjøpt opp av det australske selskapet Macquarie Capital i 2017.

Macquarie har i flg. daglig leder i TV, Leon E. Notkevich, tre vindparker under utbygging i Norden. Dette er TV, et anlegg på Buheii i Sør-Rogaland og et anlegg i nærheten av Jönköping i Sverige. I flg. Notkevich ligger er alle disse tre selskapene lagt inn i et eget eierselskap.

* * *

Planene for den aktuelle vindparken i Tysvær startet med at TV i juni 2005 søkte om konsesjon og ekspropriasjonstillatelse for bygging og drift av et vindanlegg med tilhørende transformatorstasjon. Det ble også søkt om en ca. 10 km lang 66 kv kraftledning fra dette anlegget til Klovning transformatorstasjon.

Konsesjon og ekspropriasjonstillatelse til tiltakene ble gitt av Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) den 20.12.06. Vedtaket ble etter klage stadfestet av Olje- og energidepartementet ved vedtak av 24.05.08.

Den 23.06.09 fremsatte TV begjæring om skjønn til Haugaland tingrett til fastsettelse av erstatninger for de grunneiere som var berørt av bygging og drift av den aktuelle kraftledningen. Den 01.03.10 søkte TV om forhåndstiltredelse og tillatelse til dette ble gitt

17.03.10, slik tiltredelse ble imidlertid aldri krevd. Skjønnsforhandlinger ble holdt 26.-28.04.10, og skjønnet ble avhjemlet den 10.05.10.

Når det gjelder den videre fremdriften i arbeidene med anlegget hitsettes følgende fra Haugaland tingretts kjennelse av 04.08.20 i sak vedr. krav om midlertidig forføyning mellom de samme parter som i herværende skjønn:

I henhold til anleggskonsesjonen måtte anlegget være fullført og satt i drift innen 01.01.2012. Tysvær vindpark (TV) søkte om forlengelse av tidsfristen for når anlegget måtte være fullført og satt i drift, samt forlengelse av konsesjonens varighet, i brev av 06.08.2010. NVE innvilget dette den 07.09.2010, og satte da frist for fullføring og idriftsettelse til 01.01.2017. Konsesjonstidens varighet ble også forlenget. I januar 2011 inngikk TV avtale med enkeltgrunneiere, som ikke hadde vært omfattet av skjønnet. Med bakgrunn i søknad fra TV forlenget NVE den 11.11.2015 fristen for idriftsettelse og varighet av konsesjonen til henholdsvis 31.12.2020 og 01.01.2045. Vedtaket ble ikke påklaget. NVE godkjente den 21.03.2017 miljø-, transport- og anleggsplan (MTA-plan) for anlegget, noe som var et vilkår for at anlegget kunne bygges. Vedtaket ble ikke påklaget.

TV arbeidet videre med planene for vindparken og den 07.05.19 søkte de om utvidet frist for driftsstart. Den 16.05.19 søkte TV videre om endring av konsesjon og reguleringsplan. Av søknadens pkt. 1 under overskriften «Innledning» fremgår det:

Tysvær Vindpark AS (Tiltakshaver) har endelig konsesjon for bygging av Tysvær Vindkraftverk. Anleggskonsesjonen er datert 24.09.2015. Vindkraftverket har også godkjent MTA- og detaljplan, vedtatt av NVE 21.3.2017.

I tillegg har Olje- og energidepartementet vedtatt statlig reguleringsplan for vindkraftverket, med tilhørende reguleringsbestemmelser for Tysvær vindkraftverk 12.06.2009. Reguleringsplanen ble revidert den 28.8.2014.

Med bakgrunn i disse plandokumentene ønsker Tiltakshaver å søke om endringer i prosjektet. Endringene er oppsummert under, og er videre beskrevet i dette dokumentet.

- Økt installert effekt
- Endring av spenning på elektrisk anlegg og nettilknytning
- Endring av turbintype
- Endring av adkomstvei
- Utvidelse av planområde
- Utvidelse av restriksjonsperiode for fugl

I f.t. kraftledningen, som herværende skjønn konkret omhandler, fremgår det av søknadens pkt. 4.5. og overskriften «Endring av elektrisk anlegg» følgende:

Anleggskonsesjonen gir Tysvær Vindpark AS rett til å bygge en 9,9 km. lang 66 kV kraftoverføring fra transformatorstasjonen i Hersdal til Klovning sekundærstasjon.

.....

Regionalnettseier, Haugaland Kraft, planlegger en fremtidig oppgradering av Klovning transformatorstasjon over fra dagens 66 kV til 132 kV driftsspennning. Haugaland Kraft forventer en økt last i årene fremover. Alle nye linjer inn til Klovning bygges derfor forberedt for en fremtidig for 132 kV for å unngå kostnadskrevende reinvesteringer på et senere tidspunkt.

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, fremmer Tysvær Vindpark AS derfor en endringssøknad på ny mastetype, linetverrsnitt, toppliner samt økt transformatorstørrelse:

- *132 kV H-master i kreosotimpregnert tre (ev. limtre) med en høyde på ca. 15 – 20 meter og faseavstand på normalt 5 meter (kan økes på spesials penn). Traverser i stål/aluminium malt i brunt.*
- *66 kV systemspennning*
- *Linetverrsnitt FeAl 120*
- *Det omsøkes gjennomgående jordline, type OPGW på hele forbindelsen. På den overveiende del av strekningen legges denne som underliggende jordline, mens den i innføringsvernsone, siste 800 – 900 meter inn til begge stasjoner, legges som én av to toppliner. Den andre topplinen vil være av type 1x Fe 50 mm² stålline.*
- *For innføring til transformatorstasjonene (100-200 m) kan det bli aktuelt med innskutte jordkabler med tverrsnitt TSLE 3x1x 630 mm² Al.*
- *Ny transformator med ytelse 52MVA og omsetning 22/66 kV.*

Klausuleringsbeltet/ ryddebeltet til ledningstraseen økes fra ca. 26 meter til ca. 30 meter.

Konsesjonsgitt trase endres ikke som følge av ny mastetype.

Den 12.09.19 sendte TV søknad til NVE om ekspropriasjonstillatelse for utvidelse av nett-traséen med følgende begrunnelse:

Utvidelse av nettilknytningen til 132 kV innebærer at det er nødvendig å erverve ytterligere bruksrettigheter fra grunneierne som vil bli berørt av kraftlinjen til vindparken (bredere klausulert belte, endrede mastepunkter og noe justert trasé).

Søknaden fra TV ble innvilget av NVE den 18.12.2019 ved flere vedtak, og gav TV rett til følgende 6 endringer i konsesjonen fra 2015/2017:

- Økt effekt i vindkraftverket
- Endret omsetning på transformatorer i turbinene og økt spenning på internt jordkabelanlegg
- Nettilknytningen mellom Hersdal og Klovning transformatorstasjon økes fra 66 til 132 kV
- Økt transformatorytelse og endret omsetning i Hersdal transformatorstasjon,
- Utvidelse av konsesjonsområde,
- Frist for idriftsettelse av tiltaket utvides fra 31.12.2020 til 31.12.2021.

NVA gav samme dag samtykke til ekspropriasjon til utvidet rettighetsbeltet for nettilknytning fra Tysvær vindkraftverk til Klovning transformatorstasjon. Tillatelse ble gitt i medhold av eksprpl. § 2 nr. 16.

Den 28.01.20 fremsatte TV herværende skjønnsbegjæring overfor Haugaland tingrett knyttet til fastsettelse av erstatning i forbindelse med etableringen av kraftledningen. Begjæringen omfattet de av grunneierne langs traséen som TV ikke hadde kommet til minnelige avtale med.

Begjæringen ble forkynt for grunneierne ved deres advokat som på dette tidspunkt var adv. Knut Magnus Haavik. Det var adv. Haavik som også hadde bistått grunneierne ved skjønnet i 2010.

Vedtakene fra NVE av 18.12.2019, herunder ekspropriasjonstillatelsen for kraftlinjen, ble påklaget av grunneierne m.fl. I alt var det 25 klager herunder fra Tysvær kommune, div. privatpersoner og organisasjoner. Konsesjonsendringene ble imidlertid stadfestet av OED i vedtak av 16.04.2020, dette da med et tilleggsvilkår knyttet til skyggekast i vindparken som var omtalt men uteglemt i selve vedtaket fra NVE.

Den 21.04.20 ble grunneierne varslet om oppstart av arbeidene i vindparken og med lednings-traséen med frist til 4.mai med å fremsette evt. protester. Nytt varsel om oppstart ble sendt 12.mai.

I sin uttalelse til skjønnsbegjæringen av 22.05.20 opplyste adv. Haavik at to av grunneierne bestred gyldigheten av ekspropriasjonsvedtaket.

Den 16.06.20 opplyste adv. Haavik tingretten om at grunneierne hadde byttet til adv. Vierdal som ny prosessfullmektig i saken. Den 24.06.20 fremsatte adv. Vierdal krav om stans i de påbegynte anleggsarbeidene overfor TV.

Den 26.06.20 søkte TV om (ny) ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse for 132 kV kraftledning fra Tysvær vindkraftverk (TV) til Klovning transformatorstasjon. I søknaden er det opplyst at denne fremsettes for «ordens skyld», og «for å unngå unødvendig usikkerhet rundt prosjektets fremdrift».

Ved prosesskrift av 03.07.20 opplyste adv. Vierdal at det på vegne av samtlige grunneiere som var omfattet av skjønnet ville bli lagt ned påstand om skjønnet måtte nektes fremmet.

* * *

Anmodningen fra adv. Vierdal om stans i arbeidene ikke ble tatt til følge av TV og den 09.07.20 fremsatt grunneierne begjæring om midlertidig forføyning overfor Haugaland tingrett. I denne ble det anført at ekspropriasjonsvedtaket av 18.12.19 fra NVE, stadfestet av OED den 16.04.20, var ugyldig som følge av at dette bygde på skjønnet fra 2010 som grunneierne hevdet ikke var blitt tiltrådt. Det ble anført den manglende tiltredelse hadde som konsekvens at ekspropriasjonstillatelsen fra 2008 hadde mistet sin gyldighet, og at ekspropriasjonsvedtaket av 18.12.19 (stadfestet 16.04.20) derav måtte være ugyldig.

Grunneierne fikk imidlertid ikke medhold i sitt krav om stans i arbeidene, jfr. Haugaland tingretts kjennelse av 04.08.20.

* * *

TVs søknad om ekspropriasjonstillatelse m.v. datert 26.06.20, ble avslått av NVE i vedtak av 27.08.20, hvor det av begrunnelsen fremgår følgende:

NVE viser til at Haugaland tingrett i kjennelse av 04.08.2020 fant det mest sannsynlig at en tiltredelse (av det aktuelle arealet i 2010-skjønnet) skjedde i minnelighet innen utløpet av ettårsfristen etter skjønnsprosessloven. NVE viser videre til at OED i brev av 13.08.2020 viste til samme vurdering. NVE har ingen grunn til ikke å legge til grunn det samme. TVAS (Tysvær Vindpark AS - rettens merknad) har ikke anført noen andre grunner som taler for at ekspropriasjonsvedtakene er ugyldige og/eller har bortfalt.

NVE viser videre til NVEs samtykke til ekspropriasjon av 18.12.2019, som ble stadfestet av OED i vedtak av 20.04.2020. Samtykket gir tillatelse til å «kreve nødvendig grunn og rettigheter avstått i Tysvær kommune i Rogaland fylke for bygging/drift av en 9,9 km 132 kV kraftledning for nettilknytning

av Tysvær vindkraftverk fra Hersdal transformatorstasjon til Klovning transformatorstasjon». TVAS skriver i brev av 26.6.2020 at denne ekspropriasjonstillatelsen innebærer at «TVAS har en gyldig ekspropriasjonstillatelse til å erverve alle rettighetene som fremføringen av linjen krever (inkludert de rettighetene som skjønnsretten vurderte i 2010). NVE er enig i at ekspropriasjonstillatelsen av 18.12.2019 er utformet på en slik måte at den etter sin ordlyd omfatter all nødvendig grunn og rettigheter som er nødvendige for fremføring av 132 kv-kraftledning.

Når både TVAS og NVE mener at TVAS allerede har de nødvendige tillatelser for bruk og erverv av nødvendig grunn og rettigheter, mener NVE det ikke er nødvendig å gi et nytt samtykke til ekspropriasjon. NVE mener derfor det ikke er grunnlag for at NVE nå fatter et nytt vedtak om samtykke til ekspropriasjon etter orl. § 2 første ledd nr. 19, jf. annet ledd. På denne bakgrunn avslår NVE TVAS' søknad av 26.06.2020 om samtykke til ekspropriasjon og forhåndstiltredelse.

* * *

Under saksforberedelsen oppnevnte skjønnsretten skogbruksfaglig sakkyndig Tord Aasland i Nettskog AS som avga sin skriftlig vurdering den 14.10.20.

Skjønnsretten ble satt med 4 skjønnsmenn og avholdt skjønnsforhandlingene over tre dager i perioden 26.-29.10.20, med pause den 28.10. Daglig leder i TV og to av grunneierne, samt den skogfaglige sakkyndige avga forklaring for skjønnsretten. Retten gjennomførte befarings tirsdag 27.10., hvor en besiktiget fikk et godt overblikk over traséen og de berørte arealer.

* * *

Saksøkeren har framlagt utkast til alminnelige skjønnsforutsetninger, som det ikke er fremkommet merknader til. I f.t. det fremlagte utkast var det under pkt. 4 Erstatning, underpunkt 4.1 og overskriften «Erstatning som skal fastsettes av skjønnsretten» inntatt følgende:

«Retten skal herunder gjøre fradrag for de rettigheter som allerede er ervervet i kraft av skjønnen som ble avholdt i 2010 for den opprinnelig konsesjonsgitte 66 kV kraftforbindelsen».

Saksøker opplyste imidlertid under sin prosedyre at dette punktet ble frafalt, som følge av at det ikke er fremlagt noen dokumentasjon på at denne erstatningen er betalt.

Retten legger dette til grunn og fastsetter slike:

AMINNELIGE SKJØNNSFORUTSETNINGER

Etablering og sikring av rettigheter til 132 kV kraftforbindelse mellom Tysvær vindkraftverk og Klovning transformatorstasjon

1 BAKGRUNN

Skjønnretten skal behandle erstatningskrav i forbindelse med Tysvær Vindpark AS' ("Tysvær Vindpark") rettighetsserverv for å anlegge, drifte og vedlikeholde en ny 132 kV nettilknytningsforbindelse fra intern transformatorstasjon i Tysvær vindpark og frem til Klovning transformatorstasjon i Tysvær kommune ("Kraftforbindelsen").

Rettighetsservervet må imidlertid ses i lys av de rettighetene som allerede er ervervet i kraft av skjønnnet som ble avholdt for den opprinnelig konsesjonsgitte 66 kV kraftforbindelsen fra vindparken til Klovning transformatorstasjon tilbake i 2010, jf bilag 1 til skjønnbegjæringen.

Kraftforbindelsen inneholder hovedsakelig bruk av luftlinje, men også mindre delstrekninger med jordkabel inn mot transformatorstasjonene på hver side av strekket. Kraftforbindelsen skal bygges i henhold til vilkår satt i Norges vassdrags- og energidirektorats ("NVE") gjeldende anleggskonsesjon for tiltaket.

2 TYSVÆR VINDPARKS RETTIGHETER OG PLIKTER

De rettigheter som herved erverves kan Tysvær Vindpark uten samtykke fra grunneiere og/eller rettighetshavere overdra helt eller delvis til rettsetterfølgere.

2.1 Bygging, drift, vedlikehold, ombygging og fornyelse

Det erverves kun bruksrett til den grunn Kraftforbindelsen føres over eller berøres av, ikke eiendomsrett.

Grunneierne gir med dette Tysvær Vindpark en tidsubegrenset rett til på sine eiendommer å bygge, drive, vedlikeholde, fornye og ombygge Kraftforbindelsen, herunder rett til å etablere annen infrastruktur i samme trasé. Tysvær Vindpark har rett til å bygge og drifte Kraftforbindelsen i samsvar med de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter, herunder forskrift om elektriske forsyningsanlegg.

Grunneier gir videre Tysvær Vindpark en tidsubegrenset rett til fri og uhindret adkomst til Kraftforbindelsen med folk og materiell for bygging, reparasjon, ettersyn, vedlikehold, fornyelse, forandringer og ombygging mv og øvrig tilbehør som Tysvær Vindpark til enhver tid måtte ha behov for eller plikt til, samt eventuell rydding i traseen.

2.2 Transport og ferdsel. Veier og anleggsplasser

Tysvær Vindpark har rett til å benytte nåværende og fremtidige veier på eiendommene, samt rett til nødvendig fremkomst over eiendommene for øvrig, for utøvelse av de i avtalen nevnte rettigheter. Dette omfatter også rett til utbedring av eksisterende veier og etablering av nødvendige anleggsplasser mv, samt eventuell bygging av nye veier etter egen avtale med berørt grunneier. I dette ligger at Tysvær Vindpark må tildeles nødvendig nøkler for å kunne passere gjennom veibommer. Bruksretten gjelder også landing med helikopter.

Skader, herunder ekstraordinær slitasje, på veier og/eller berørte eiendommer for øvrig som måtte oppstå på grunn av Tysvær Vindparks transport og ferdsel er Tysvær Vindpark ansvarlig for å rette opp.

Tysvær Vindpark er ikke ansvarlig for ordinært vedlikehold av veier.

All ferdsel til og over de berørte eiendommene skal under enhver omstendighet skje til minst mulig ulempe for grunneierne.

2.3 Byggeforbud

Forskrifter for elektriske forsyningsanlegg setter restriksjoner for oppføring av bygninger nær høyspenningsanlegg.

Det kan ikke plasseres bygninger, herunder flyttbare brakker, opplag eller annen større innretning nærmere Kraftforbindelsens luftlinje enn 15 meter målt vinkelrett ut fra linjens senterlinje, totalt 30 meter. Byggeforbudsbeltet for Kraftforbindelsens jordkabler vil være 2 meter til hver side for jordkabelens senterlinje, totalt 4 meter.

Grunneierne kan uansett ikke oppføre bebyggelse, foreta beplantning eller oppfylling av masser mv på de berørte eiendommene dersom dette kan være til skade eller hinder for driften eller vedlikeholdet av Kraftforbindelsen, med mindre Tysvær Vindpark på forhånd har gitt grunneier skriftlig tillatelse til dette. Produksjon og beplantning av gress, kort etc, anses i denne sammenheng ikke som å være til skade eller hinder for driften eller vedlikeholdet av Kraftforbindelsen.

2.4 Hogst og ryddebelte for Kraftforbindelsens luftlinje

Tysvær Vindpark har rett til å ha et skogryddingsbelte på 15 meter målt vinkelrett ut fra luftlinjens senterlinje, totalt 30 meter.

Skogryddingsbeltet er en korridor hvor netteier har rett til å fjerne trær, grener, vekster og lignende uten at dette utløser ytterligere erstatningsplikt enn det som følger av disse skjønnsforutsetningene.

Alt skogsarbeid forutsettes utført skogsbruksmessig forsvarlig, og i tråd med de til enhver tid gjeldende lover, forskrifter og konsesjoner. Nedfelt virke og hogstavfall må ikke stenge for driftsveier eller stier eller tette igjen bekker og grøfter. Økonomisk drivverdig virke skal som hovedregel fraktes ut av skogen til velteplass ved bilvei.

2.4.1 Varsel

All rydding i skogryddingsbeltet foretas av Tysvær Vindpark etter varsel til grunneier innen rimelig tid i forveien. Som hovedregel skal grunneier varsles skriftlig (herunder elektroniske kommunikasjonsmidler som epost). Varselet skal inneholde opplysninger om når, hvor og hvem som er ansvarlig for ryddingen. Telefonnummer til kontaktperson hos Tysvær Vindpark skal følge varselet.

2.4.2 Førstegangs hogst i ryddebeltet

Tysvær Vindpark foretar førstegangs hogst, utdrift, samt øvrig rydding.

Under utdriften har Tysvær Vindpark rett til vederlagsfri bruk av de leggeplasser for tømmer som normalt benyttes til skogsdriften.

Ved utdrift over tredjemanns eiendom er Tysvær Vindpark ansvarlig for å innhente de nødvendige tillatelser.

2.4.3 Hogst/rydding innenfor ryddebeltet

I skogryddingsbeltet skal Tysvær Vindpark ha rett til å rydde trær, greiner og vekster som etter selskapets vurdering er nødvendig for å holde vegetasjonen tilstrekkelig nede.

2.4.4 Sikringshogst utenfor ryddebeltet

Tysvær Vindpark har rett til å fjerne trær utenfor ryddebeltet dersom slike trær kan medføre risiko for ledningens sikkerhet eller ulempe for driften. Grunneieren varsles i disse tilfellene om mulig på forhånd. Hvis forhåndsvarsling ikke er mulig, varsles grunneieren umiddelbart etter at hogsten er foretatt.

Som sikringshogst menes i denne sammenheng hogst av trær utenfor ryddebeltet definert under punkt 2.4 og som utgjør en risiko for ledningsnettets sikkerhet eller en ulempe for driften. Sikringshogst skal skje sporadisk og ikke ha preg av en permanent linjeutvidelse. Der sikringshogst foretas skal økonomisk drivverdig virke erstattes.

2.5 Opprydding

Tysvær Vindpark skal snarest mulig fjerne materialer som blir til overs etter anlegg eller senere vedlikehold. Tysvær Vindpark plikter å fjerne kraftlinjer hvor konsesjon er permanent bortfalt. Tysvær Vindpark dekker alle omkostninger ved slik opprydding.

2.6 Tiltak for å unngå spredning av floghavre

Tysvær Vindpark plikter å rengjøre alle anleggsmaskiner før disse benyttes på eiendommer der det drives jordbruk. Grunneier skal varsles minst to dager før anleggsarbeidene igangsettes på eiendommen, og skal – om ønskelig – gis anledning til å kontrollere rengjøringen av de maskiner som vil bli benyttet.

Grunneier må informere Tysvær Vindpark om han er sertifisert såkorndyker og om det tidligere har vært forekomster av floghavre på eiendommen.

3 GRUNNEIERENS RETTIGHETER OG PLIKTER

3.1 Eiendomsrett til grunn

Grunneieren beholder eiendomsretten til grunnen og kan fritt disponere denne til dyrking, beiting, transport og lignende, dog med de begrensninger som følger av disse skjønnsforutsetningene og gjeldende lover, forskrifter og konsesjoner.

Eventuelle juletreffelt og andre vekstfelt i ryddebeltet skal merkes med godt synlige merker. I tillegg må grunneieren varsle Tysvær Vindpark om at han har slike vekstfelt, slik at feltet ikke ryddes. Eventuelle enkelttrær/-vekster i juletreffelt eller lignende som er høyere enn 2,5 meter kan likevel ryddes uten varsel. Ved rydding av godt synlig merkede juletreffelt eller lignende lavere enn 2,5 meter er Tysvær Vindpark erstatningsansvarlig. Grunneier plikter å holde juletrærne og eventuelle andre vekster lavere en 2,5 m.

3.2 Arbeid nær ledningen

Oppfylgning av grunnen i byggeforbudsbelte må ikke finne sted uten skriftlig samtykke fra Tysvær Vindpark. I byggeforbudsbeltet er det videre ikke tillatt å senke terrengnivået med virkning til skade eller fare for Kraftforbindelsen, herunder mastefestene eller ledningsanlegget for øvrig, uten skriftlig samtykke fra Tysvær Vindpark.

Grunneieren er ansvarlig etter alminnelige erstatningsregler for skade som han påfører Kraftforbindelsen, for eksempel ved sprengningsarbeid, felling av trær, brenning, transport, terrengforandring mv.

Før slike arbeider iverksettes skal grunneieren varsle Tysvær Vindpark. Tysvær Vindpark skal da så snart som mulig, og senest innen tre dager, anvise eller iverksette nødvendige sikkerhetstiltak. Kostnader Tysvær Vindpark har ved å bistå grunneier med sikkerhetstiltak bæres av Tysvær Vindpark.

Grunneieren er fri for alt ansvar for skader når påbudene fra Tysvær Vindpark er fulgt.

Dersom Tysvær Vindpark ikke varsles og/eller de anviste tiltak ikke følges, kan grunneier holdes ansvarlig etter alminnelige erstatningsregler.

4 ERSTATNING

4.1 Erstatning som skal fastsettes av skjønnsretten

Med de unntak som er nevnt i punkt 4.2 nedenfor skal skjønnsretten fastsette erstatning for den skade og ulempe som anlegg og drift av den nye Kraftforbindelsen vil påføre grunneiere og rettighetshavere i henhold til

prinsippene i ekspropriasjons-erstatningsloven. Vederlaget skal fastsettes til en engangssum for hver eiendom.

Skjønnnsretten skal fastsette en avsavnsrente som skal løpe fra den dato skjønnnet avhjemles, eventuelt fra dato for forhåndstiltredelse, og til betaling skjer, jf. ekspropriasjons-erstatningsloven § 10.

4.2 Erstatning som ikke skal fastsettes av skjønnnsretten

Utenfor skjønnnet holdes erstatning for økonomisk tap som følge av:

- a. Mulige skader i og utenfor ryddebeltet og på avling og dyrket mark under senere inspeksjoner, drift og vedlikehold som går ut over Tysvær Vindparks rettigheter og som ikke påberopes og avgjøres under skjønnnet.*
- b. Mulige skader og ulemper ved senere forandring og ombygging av Kraftforbindelsen, og som det ikke er tatt hensyn til ved fastsettelsen av engangserstatningen i dette skjønnnet.*
- c. Mulig ulempe ved radio- og TV-støy og lignende, jf. punkt 5 nedenfor.*

5 ALMINNELIGE BESTEMMELSER

Erstatning for tap Tysvær Vindpark er ansvarlig for som følge av forhold nevnt over eller som fremgår av andre punkter, fastsettes som hovedregel ved overenskomst mellom partene.

Twister eller uenighet av skjønnsmessig art avgjøres ved rettslig skjønn som påstevnes av Tysvær Vindpark. Andre twister avgjøres for de vanlige domstoler.

Hvis forstyrrelser oppstår ved radio, fjernsyn, private telefonanlegg eller andre tele- og/eller It-anlegg, skal Tysvær Vindpark undersøke om forstyrrelsene skriver seg fra kraftforbindelsen. Tysvær Vindpark skal søke å avhjelpe eventuelle forstyrrelser forårsaket av Kraftforbindelsen best mulig. Hvor forstyrrelsene ikke lar seg avhjelpe innen rimelig tid, fastsettes erstatning i henhold til punkt 4 ovenfor.

Tysvær Vindpark bærer utgifter som måtte oppstå i forbindelse med kryssing av bestående strømledninger, telefonledninger, taubaner og lignende innretninger. Dette holdes utenfor skjønnnet.

Av erstatningene svares rente etter skjønnnsrettens bestemmelser.

Ved en eventuell flytting eller endring av hele eller deler av Kraftforbindelsen, skal den som krever flytting eller endring bære alle kostnader. Tysvær Vindpark er ansvarlig for alle kostnader knyttet til flytting eller endring av anlegget som følge av Tysvær Vindparks beslutning eller som følge av offentlige pålegg, eller som foretas som følge av endringer i lover og forskrifter som Tysvær Vindpark er forpliktet til å overholde. Slik flytting eller endring som Tysvær Vindpark er

ansvarlig for får ikke betydning for det vederlag til grunneier som er fastsatt i medhold av dette skjønn.

Rettskraftig skjønn skal tinglyses på berørte eiendommer. Kostnader med tinglysing bekostes av Tysvær Vindpark

* * *

Det er ikke utarbeidet spesielle skjønnsforutsetningene til bruk for skjønnet.

Saksøkeren har i det vesentligste anført:

Rammen for dette skjønnet er kraftledningen som skal bygges fra vindparken i Hersdalområdet og frem til Klovning transformatorstasjon. Grunneierne har imidlertid krevd at skjønnet nektes fremmet grunnet manglende gyldig ekspropriasjonstillatelse, evt. at konsesjonsvedtaket om bygging av vindparken er ugyldig.

Når det gjelder grunnlaget for ekspropriasjonen, så har grunneierne lagt opp saken som en omkamp i f.t. byggingen av vindparken. De påberoper støy, skyggekast, og hensynet til naturmangfold som grunnlag for sitt krav om ugyldighet. Det er påfallende at grunneierne i selve vindparken ikke har gjort dette. Den naturlige fremgangsmåten for grunneierne i f.t. kraftlinjen å angripe dette på, hadde vært å krevd dom for ugyldighet i en egen sak.

Retten skal ikke ta standpunkt til om det er ønskelig med utbygging av vindkraft i Tysvær. Utbyggingen baserer seg på faglige vurderinger og gitt tillatelser, og skjer i tråd med myndighetenes ønske om satsning på fornybar energi. Etter anmodning fra Stortinget har konsesjonsmyndighetene kontrollert om tillatelsen til TV er gitt i tråd med regelverk, og Olje- og energidepartementet har kommet til at dette er tilfellet. Denne lovlighetskontrollen har funnet sted etter en høylytt debatt i samfunnet, og myndighetene har ikke hatt skylapper på. Det er all grunn til å tro at departementet ville ha trukket i bremsen om noe var galt med de gitte tillatelser.

I saken er det TV som skal redegjøre for at de har sine tillatelser i orden, mens det er grunneierne som har bevisbyrde for sine anførsler om ugyldighet.

Ad. spørsmålet om ekspropriasjonstillatelsen er ugyldig som følge av manglende tiltredelse:

TV mener at skjønnet fra 2010 er tiltrådt, noe som retten også kom frem til i kjennelsen av 04.08.20 i forføyningssaken mellom TV og grunneierne. Retten fant godtgjort at grunneierne hadde akseptert at TV hadde ervervet rett gjennom en stilltiende aksept. Det at noen av grunneierne som er imot utbyggingen i ettertid har benektet aksepten, er ikke bevismessig avgjørende.

Grunneierne har til støtte for sitt syn for at tiltredelse ikke har funnet sted, vist til manglende utbetaling av erstatningene tilstått i skjønnet, at det har vært lite kontakt med prosjektet, at de selv har manglet juridiske kunnskaper og forståelse av sine rettslig posisjon. Det var først da adv. Vierdal kom på banen sommeren 2020, at de bestred at tiltredelse hadde funnet sted. De hadde hatt bistand av annen advokat helt frem til skiftet til Vierdal, og denne hadde ikke reist denne innvendingen.

Ut fra bevisføringen fremgår det at denne aktuelle kraftledningen har vært et tema siden skjønnet i 2010. Åsland opplyste under sin partsforklaring at hans onkel som han overtok gården fra, hadde orientert ham om at han en gang i fremtiden ville få en erstatning for denne kraftledningen. Kraftledningen var oppfattet som en underliggende realitet av grunneierne og var noe de forholdt seg til, jfr. også forklaringen fra Medhaug. Slik TV ser det så har beslutningsgrunnlaget i fra forføyningssaken styrket etter gjennomføring av skjønnsforhandlingene. Konklusjonen fra tingretten harmonerer gått med den grunnleggende oppfatning som grunneierne har redegjort for under skjønnet.

Uansett så er tillatelsen fra 2019/2020 dekkende for hele tiltaket. NVE samtykket ikke bare til utvidelse av kraftlinjen. Den naturlige forståelsen av vedtaket av 18.12.19 er at dette gir grunnlag til hele tiltaket, bla gis det tillatelse til endrede mastetyper og omlegging av trasé. Motpart har vist til at det utelukkende omtales «utvidelse» i vedtaket, men dette harmonerer ikke med at NVE samtykker til forskyvning av klausuleringsbeltet og dels til omlegging av traséen. Dette er ikke forenelig med en begrenset «utvidelse».

NVE uttalelse i brev av 27.08.20 er at de mener ekspropriasjonsadgangen er dekket av tillatelse gitt i 2019. Dette var NVEs svar på TV søknad om ny ekspropriasjonstillatelse etter at den manglende tiltredelse var blitt påpekt av grunneierne. Dette etter at adv. Vierdal i juni 20 krevde stans overfor OED.

Om retten, på tross av NVE egen uttalte oppfatning, skulle komme til at rettighetene etter skjønnet i 2010 ikke hadde vært tiltrådt av TV, så er det klart at det må ha foreligget en feiloppfatning hos vedtaksmyndighetene. Dette er da å anse som en saksbehandlingsfeil og ikke en innholds-mangel knyttet til vedtaket. Dersom grunneierne hadde kommet med denne innvending under saksforberedelsen, så hadde TV imøtegått det og det er intet som tilsier at NVE og OED i sine vedtak da hadde gjort det helt klart hva de mente med utvidelsen i 2020, evt. hadde de gitt grunneierne medhold.

Dersom saksøkte har rett i sin anførsel, så medfører dette at tiltalelsen fra 2008 ikke er gyldig. TV måtte i den situasjonen ha skaffet seg ny ekspropriasjonstillatelse og krevd skjønn, og det er det de gjorde i 2019/20. De grunnleggende hensynet bak reglene i eksprl. § 57 og § 53 er således ivaretatt på bakgrunn av den nye tillatelsen gitt i 2019/2020.

Avklaring fra NVE om at ekspropriasjonstillatelsen av 2019/20 er dekkende for tiltaket i brev av 27.08.20 fremstår ikke som konstruert, slik grunneierne har hevdet. NVE er en seriøs tilsynsmyndighet, og hvis et tiltak bygges ut og driftes ulovlig så følger de dette opp. NVE ble forelagt grunneierne syn på ugyldigheten. Det ville vært oppsiktsvekkende at NVE ikke hadde fulgt opp om dette hadde vært ulovlig.

Ad. anførselen om at selve konsesjonen for vindparken er ugyldig.

TV er enig med grunneierne i at kraftlinjen har som formål å få kraften fra vindparken ut på markedet. Linjen henger sammen med vindparken, men konsesjonsendringene i 2019/2020 er ikke avgjørende for gyldigheten av tillatelsen til å ekspropriasjon for å oppgradere linjen.

Om konsesjonen av 2019/2020 for vindparken hadde vært ugyldig, så ville TV allikevel ha hatt tillatelsen til å bygge vindparken i fra 2017. Dette ville ha vært en endelig og gyldig konsesjon som de kunne bygget etter. TV kunne da ha startet bygging av de endrede rettigheter m.h.t. nettilknytningen som blir ervervet ved skjønnet nå. Disse endringene ville det fortsatt vært behov for, da nødvendigheten av disse baserer seg på forhold utenfor selve vindparken. Den opprinnelige MTA planen fra 2017 ville altså bestått om vedtaket i 2019/2020 ikke ble godtatt og det ville vært behov for oppgradering av linjenettet uansett da dette var et krav fra strømmottaker Haugaland kraft.

Det er slik i forvaltningsretten at delvis ugyldighet ikke medfører at hele forvaltningsvedtaket blir ugyldig. Dette m.m. det er en så nær sammenheng mellom de ulike delene av vedtaket at alt blir ugyldig.

* * *

Grunneierne hevder at konsesjonen for vindparken er ugyldig fordi den strider mot energil. § 1-2 og inneholder vilkår som ikke kan gjennomføres. Det er vist til at almene interesser ikke kan ivaretas. Når det gjelder støyberegninger så er dette «worst case»- beregninger og det er på det rene at grenseverdien på 45 db uansett vil bli overskredet i en vindpark, ingen vindparker i verden kan bygges til ikke å overskride et støynivå på 45 db. Det er imidlertid er opptatt av er grensen i f.t. støyfølsom bebyggelse og det er åpenbart at en ikke kan ta hensyn til almene interesser i så måte. Grenseverdien er m.a.o. ikke generelle for turgåere osv. Vilårene i anleggskonsesjonene er at utbygger må utarbeide tiltaksplan og foreta avbøtende tiltak ved grenseoverskridelser og dette har TV gjort.

Grunneierne hevder det ikke finnes lovmessig adgang til å foreta endringer i gitte konsesjoner og har anført at konsesjonsmyndighetene har ansett seg forpliktet til å godta omsøkte endring, m.m. begrensningene i fvl. § 35 er til stede. Dette er ikke riktig juss, energimyndighetene har hjemmel i energil § 3-1 til å foreta endringer, dette enten i form av en ny eller endret konsesjon. NVE er ikke forpliktet til å gi tillatelse i saken, men har

benyttet seg av sin lovmessige kompetanse og sitt frie skjønn til å endre og det er ikke noe regelverk som sier at de ikke har adgang til dette. Hvis grunneierne syn her hadde vært riktig juss, så finnes det vært ingen lovlige vindkraftverk i Norge, da alle slike på et tidspunkt har fått endret sine konsesjoner.

Det er ikke et absolutt krav til konsekvensutredning for endringer i en gitt konsesjonen, jfr. konsekvensutredningsforskriftens (kkvutredf.) vedlegg II pkt i), jfr. pkt 13. Det er bare ved vesentlige endringer i tiltaket at disse må konsekvens-utredes. Konsesjons-myndighetene har i denne saken vurdert det slik at det ikke foreligger en slik situasjon i herværende sak. Ved domstolens prøving av forvaltningens vedtak må den være tilbakeholden med å prøve vurderingen av det faglige skjønn, jfr. Jæren tingretts sak 20-042262 TVI-JARE som omhandler dette med «vesentlige endringer» holdt opp mot kkvutredf. vedlegg II. pkt 13.

Grunneierne har også vist til at det foreligger et brudd på kkvutredf. § 26 og § 28. Det anføres i så måte at dersom TV mente at tilleggsutredningen fra Nordconsult m.v. var svar på den utredningsplikten som en hadde, så var ikke disse gode nok. Saksøkers svar på dette er at disse tilleggsundersøkelsene ble innhentet for å supplere en tidligere konsekvensvurdering. Det hadde heller ikke skjedd noe nytt etter 2017 og det var derfor utarbeidet et beslutningsgrunnlag som var tilstrekkelig.

OED har i brev av 16.10.20 på oppdrag fra Stortinget foretatt en gjennomgang og vurdert innvendinger til saksbehandlingen, herunder spørsmålene knyttet opp til konsekvensutredninger. OED har rapportert til Stortinget at det ikke er gjort noe feil i tilknytning til TV og med bakgrunn i prinsippet om tilbakeholdenhet i f.t. fagmyndigheters vurderinger kan retten ikke sette seg til doms over dette.

* * *

Hvis retten skulle komme til at det er gjort saksbehandlingsfeil i forbindelse med tildeling av denne konsesjon, så følger det av fvl.§ 41 at retten må vurdere om feilen har vært bestemmende på innholdet i konsesjonsvedtaket. Vierdal har viste til interesseavveining og at TV etter forføyningssaken har tatt risikoen for at de har begynte å bygge anlegget/linjen. Dette er imidlertid et forhold som en ikke kan se bort ifra nå. Dette er et myndighetsvedtatt anlegg og det er satt frist til 31.12.21 i f.t. ferdigstillelse. Det er i lys av dette en må en vurdering om feil har vært bestemmende for vedtakets innhold. TV anfører at evt. feil uansett ble reparert av konsesjonsmyndighetene ved klage.

Konsesjonsmyndighetene har vurdert konsekvensene av det som skal bygges ut, og sett på om dette et avvik fra det som er tidligere er gitt tillatelse til. De har så kommet til at dette ikke utgjør «vesentlige endringer». Det må da slås fast at det kun er en fjerntliggende mulighet for at dette med manglende konsekvensutredning kan ha virket inn, gitt at dette hadde vært en saksbehandlingsfeil.

Det bestrides for øvrig at Nordconsult har «feedet» inn feil tall i sin matrise over endringer i vindparken fra 2017 til 2019 og at NVE derav har operert med feil tall. Det kan ikke legges til grunn at NVE forholdt seg til tallene fra 2005 og ikke tallen 2017. NVE ble ikke forledet, noe som fremgår av vedtaket til NVE og i klagevedtaket fra OED.

* * *

TV anfører at skjønnen etter dette må fremmes.

Vedr. Erstatningsspørsmålene:

Det er ikke grunnlag for erstatning etter strøkspris, ei eller erstatning etter rimelighet og likhetshensyn. Erstatning skal fastsettes med utgangspunkt i ekspropriasjonerstatningsloven. I f.t. hva som er påregnelig bruk av de berørte arealer må en se hen til gjeldende til kommune- og reguleringsplan. Hvis området er utlagt til LNF er det ikke grunnlag for å gi erstatning for tapt bygging osv. m.m. det i rimelig nær fremtid hadde vært påregnelig med omregulering.

Arealene omfattet av dette skjønnen skal nyttes til produksjonsarealer, med formål å fordele kraft fra vindparken til det offentlige nettet. Det vil vært i strid med ekspropriasjonsretten å gi eierne av disse arealene andel av verdiskapningen i vindparken. Det har aldri i ekspropriasjonsretten blitt lagt et slik prinsipp til grunn, jfr. bla RG 2011-951, som omhandler en tilsvarende sak. Retten fastsatte i den saken erstatning etter omsetningsverdi i vindparken, men ikke i f.t. kraftlinjen. Dette bygget på at arealene i f.t. kraftlinjen ikke hadde noen reell omsetningsverdi. Det må være et marked for de arealer som en krever erstatning for. Grunneierne har vist til at en må se på hva som er formålet med kraftlinjen, men dette er ikke gjeldende rett. Det er verdien av de beslaglagte arealer en må se på. Ledninger berører ulik-artede areal og det er tilfeldig hvor de legges. Ekspropriasjonerstatning skal ikke fastsettes til «utpressingsverdi», og den som eier en stripe i mellom park og tilknytningspunkt kan ikke presse prisen i været jfr. Rt-2012-1608.

I f.t. vannkraftutbygging er det slik at eier av fallrettigheter erstattes etter omsetningsverdi for grunneier, eier av kraftledning får ikke del i denne. Det samme må gjelde i f.t. et vindkraftprosjekt.

I f.t. mastefester på ikke produktive arealer så er det ingen merulemper når en får erstattet skoggrunnen. At Statnett er villige til å gi dette ved avtaleskjønn må sees i sammenheng med at en vil unngå ekspropriasjonssaker.

TV mener at den avgitte skogbrukstakst kan legges til grunn for erstatningen for de enkelte takstnummer.

* * *

Når det gjelder øvrige erstatningsposter, så er det for takst nr. 1 som eies av Åsheim, vist til at det vil være begrensninger i f.t. plassering av en ny driftsbygning pga. kraftledningen. I f.t. plasseringen av kraftlinjen ved skjønnet i 2010, så lå den tettere på en den nye. En må her se på hvilke tilpasningsmuligheter en har, en bygging av ny bygning er uansett ikke nært forestående og der vil her være marginale endringer/omlegginger som evt. skal neddiskonteres. Det er videre ikke dokumenter kostander til driftsbegrensninger i f.t. sprøyting osv. og erstatning for dette må også uansett neddiskonteres.

Når det gjelder bruk av veier, så skal TV ta vare på disse. Bruken skal ikke påføre grunneierne noe tap.

Det er ikke grunnlag for å bedømme erstatning for påvirkning av jakt nå i byggeperioden for kraftlinjen.

Saksøkeren har nedlagt slik **påstand**:

1. *Skjønnet fremmes.*
2. *Tysvær Vindpark AS erstatter de saksøktes nødvendige sakskostnader etter rettens skjønn.*

Grunneierne har i det vesentligste anført:

Det grunnleggende spørsmålet i denne saken er om det foreligger hjemmel for skjønn. OED vurdering av konsesjon nå i høst og forføyningssaken fra august, er uten betydning for saken. Domstol har full prøvingsrett av forvaltningens vedtak, med unntak av forvaltningens frie skjønn.

Prinsipalt anfører grunneierne at ekspropriasjonsvedtaket i 2020 bygger på vedtaket fra 2008, som falt bort i 2011. Historikk viser at det ikke ble gjennomført noen forhånds-tiltredelse av skjønnet i 2010, og erstatningen fastsatt i skjønnet aldri ble utbetalt, jfr. forklaringene til Åsland og Medhaug. Dette førte til at skjønnet aldri ble tiltrådt og rettsvirkningene falt bort etter ett år etter at det ble rettskraftig den 10.06.10, jfr. ekprl. § 53 og § 57. Etter dette tidspunkt hadde TV ingen rettigheter på grunneiernes eiendommer.

TV hevder på sin side at det ble inngått en avtale med grunneierne, men når ble i så fall den inngått og hvorfor skulle grunneierne inngå en slik?

TV har ingen rimelig grunn til å tro at grunneierne hadde bundet seg når de ikke hadde noen rettigheter. Passivitet binder ikke, jfr. bla. Giertsen i juridisk teori. Stillhet er ikke

samtykke. Retten må her foreta en totalvurdering rundt avtaleinngåelse og kreve klare konkrete holdepunkter for at avtale er inngått.

Avtale om tiltredelse ved stilltiden aksept var et tema i Rt 1965 – 1229. Begrunnelsen der var at erstatning var utbetalt og det var gjort inngrep på eiendommen. Dette må stilles som et minstekrav i f.t. å akseptere stilltiden aksept. I herværende sak er det ikke betalt noe, og utbygger hadde ikke rimelig grunn til å tro at en hadde akseptert tiltredelse.

Også øvrige forhold tilsier manglende avtale ved stilltiende aksept, partene oppfattet det ikke slik at det var inngått avtale. I flg. Medhaug var den gjengse oppfatning at det var høyst usikkert om planene for vindparken ble realisert. Det var lite kontakt mellom grunneierne og TV i mange år. Investeringsbeslutning ble først tatt etter OEDs vedtak i april 2020 og først da startet inngrepene i terrenget. Grunneierne har vært tydelige på at de ikke aksepterer inngrepet og har påklaget nesten hvert eneste vedtak. Utbygger hadde ingen grunn til å tro at grunneierne hadde akseptert tiltredelse.

TV hadde således ikke en ervervet rett til å til å bygge en 66 kv kraftlinje den 16.04.20 og kunne da ikke bygge kraftlinjen. De hadde videre ikke hjemmel for ekspropriasjon, jfr. oreiingsl. § 2, slik tillatelse kan nemlig bare gis dersom det trengs. Når en ikke har tillatelse til å bygge linjen så kan en ikke ekspropriere. Dette er en innholds-mangel ved ekspropriasjonsvedtaket, og dette medfører alltid ugyldighet.

TV har seg selv å takke for det uføret de har kommet opp i. Hadde de undersøkt saken, hadde de sett at de ikke hadde «papirene i orden». TV har forledet NVE og OED til å tro at de har hatt ervervet en rettighet til å bygge linjen, og skulle ha sendt revisorbekreftet dokumentasjon på at skjønnsbeløpene var betalt til NVE, jfr. brev fra OED av 17.03.10. TV har senere ble kjøpt opp av nye eiere og når en kjøper et selskap er det vanlig å gjennomføre en «due diligence», for å sjekke at alle vitale forhold er på plass. Den skjødesløshet som her har skjedd kan ikke gå ut over grunneierne.

* * *

Omfanget av ekspropriasjonstillatelsen av 16.04.20 gjaldt bare utvidelsen, det var bare det TV hadde søkt om. Poenget har vært at de uriktig trodde de hadde rettigheter og har bagatellisert utvidelse av søknaden. Det har også NVE og OED gjort, det er imidlertid kun en søknad endring/utvidelse disse behandler. Søknaden hadde heller ikke vært tilstrekkelig dersom en søknad for hele tiltaket hadde vært inngitt, og NVE og OED har ikke vurdert dette. Uttalelsene i ettertid fra NVE /OED fremstår i lys av dette som oppkonstruerte.

Spørsmålet om gyldigheten av vindparkens konsesjon av 2019/2020:

Grunneierne anfører 5 ulike grunner for at denne konsesjonen er ugyldig.

Ad. 1 - Ugyldighet på grunn av at vedtaket er i strid mot energil. §1-2:

Det er på det rene at konsesjonsvedtaket aksepterer støy og skyggekast over grenseverdier. Disse verner imidlertid også allmenne interesser. At grunneierne i vindparken som rammes av støy ikke har påklagd, henger sammen med at de er kompensert økonomisk som mest sannsynlig er knyttet opp mot en avtale om ikke å klage.

Det er fra TV side lagt opp til overskridelse av grenser for støy og skyggekast i vindparken i f.t. de retningslinjer som ble endret i 2016. En planla således etablering av parken over disse grensene. De avbøtende tiltakene ivaretar kun private interesser ikke de almene. Vedtaket er da i strid med energil. § 1-2 og derav ugyldig.

Ad. 2 - Ugyldighet på grunn av manglende realitet:

Denne subsidiær påstanden knytter seg til at vilkåret om avbøtende tiltak for støy ikke kan gjennomføres i tråd med energil. § 1-2. Det kan ikke settes inn avbøtende tiltak overfor disse almene interesser og da er vedtaket uten realitet. Vedtaket er ikke gjennomførbart og derav ugyldig.

Ad. 3 - Vedtaket er ugyldig pga. manglende hjemmel:

Det er ikke noe som heter konsesjonspliktige endringer i energiloven. Hjemmel for å gi konsesjon er energil. § 3-1, og der er det ingen regel om endring av konsesjon. En tiltakshaver må evt. søke en helt ny konsesjon.

NVE vedtak av 18.12.19 viser til energil. § 3-1. Vedtaket er kalt konsesjonsmessige endringer noe loven ikke gir hjemmel for. NVEs utgangspunkt er at de behandler konkrete endringer holdt opp mot den allerede gitt konsesjonen. De treffer så et vedtak som kalles konsesjonspliktige endringer og viser til at disse ikke er vesentlige.

Da det ikke finnes hjemmel for å foreta slike endringer, medfører det at vedtakene lider av innholds-mangler, noe som også rammer OEDs vedtak i klagesaken. Samtlige vedtak er da ugyldige.

Ad. 4 - Ugyldighet pga. manglende konsekvensutredning:

Konsekvensutredninger er hjemlet i kkvutredf. Så lenge et tiltak er konsesjonspliktig så foreligger det et krav til konsekvensutredning, jfr. vedlegg II, pkt. 3 pkt. i). Denne

bestemmelsen står på egne ben, og vedlegg II pkt. 13 hvor det fremgår at krav til konsekvensutredninger ved utvidelse og endringer begrenses til de tilfeller hvor disse kan få vesentlig virkninger, gjelder ikke alene i f.t. utvidelse og endringer. Når noe er konsesjonspliktig og en har søkt om noe utenfor rammen av det de har rett til, så oppstår plikten til konsekvensutredning. Grunneierne har her vist til artikkel av Holt og Winge.

Konsekvensutredningen i denne saken ble laget i 2005. Det ble ikke laget en slik ved endringen i konsesjonen i 2017 og ei heller i f.t. det som ble omsøkt i 2019. Konsesjonen i 2019/20, gav en stor økning i skyggekast/støy og 12 bygninger har fått overskredet grenseverdiene. Kollisjonsrisiko for fugl er øket voldsomt, da sveipeareal er øket med hele 76,5 %. Nordconsult har her operert med feil tall da de kun har lagt inn 10 % økning i sveipearealet. Det er åpenbart en stor kollisjonsrisiko for fugl, pga. redusert nav-høyde. Dette kan medføre vesentlige endringer og det foreligger et krav om konsekvensutredning.

Noen ganger kan en supplere en konsekvensutredning med tilleggsutredninger og rapporter. Men disse må tilpasses den aktuelle plan og tiltak. Konsekvensutredningen fra 2005 er ikke tilpasset søknaden fra 2019 og det har i perioden komme ny relevant kunnskap; bla. knyttet til kystlyngheier og hubro.

De etterfølgende rapporter i denne saken er uten betydning da kvaliteten på Nordconsults rapport ikke er god nok og inneholder feil som gjør at den ikke kan brukes. Konsekvensutredningen fra 2005 oppfyller ikke kravene i kkvutrf. § 17,2.ledd i f.t. vedtaket i 2019 og NVE kunne ikke gi konsesjon. Dette er en innholds-mangel og medfører en opphevelse av vedtaket.

Subsidiært anføres det at vedtaksmyndigheten i f.t. spørsmål om en ny konsekvensutredning var nødvendig har begått en saksbehandlingsfeil som etter fvl. § 41 må føre til ugyldighet. Det fremgår av Rt 2009 -661 at det ikke skal mye til for å slå fast at det en saksbehandlingsfeil kan ha virket inne på innholdet i et vedtak.

Ad. 5 - Ugyldighet pga. brudd på kkvutredf. §§ 26 og 28 og fvl. § 17:

Atter subsidiært anføres det at konsesjonen er ugyldig som følge av brudd på kkvutredf. §§ 26 og 28 og fvl. § 17. Konsekvensutredningen av 2005 ble ikke lagt på høring i 2019. Det ble den i 2005/2006, men det har skjedd endringer etter det. Myndighetene skal sørge for at endringer blir redegjort for og i saken ble der lagt fram en dårlige rapport fra Nordconsult. Kravene i kkvutredf. § 26 er da ikke oppfylt.

Av kkvutredf. § 28 fremgår det at der hvor det går lang tid mellom kvensutredning og endelige vedtak, så skal myndighetene forvisses seg om at oppdatert kunnskap legges til grunn for sluttbehandlingen. Det gikk 15 år fra høring til gjennomført vedtak, og denne

bestemmelsen ble ikke fulgt. De enkeltstående rapportene er ikke gode nok og konsesjonsmyndighetene har ikke sett på totalen.

Fvl. § 17 er heller ikke oppfylt da NVE ikke har opplyst saken så godt som mulig. Denne feilen kan ha hatt betydning for vedtakets innhold jfr. fvl. § 41 og gjør konsesjonen ugyldig.

Følgene av at konsesjonen for vindparken er ugyldig:

Det er uten betydning at TV har gjort store investeringer hvis konsesjonsvedtaket er ugyldig. Dette er noe retten ikke kan ta hensyn til.

Når det gjelder spørsmålet om hele vedtaket skal kjennes ugyldig, eller bare deler av dette, fremgår det av juridisk teori at dette må vurderes særskilt for hver enkelt del, jfr. Eckhoff/Smith. I dette tilfellet har TV fått konsesjon til å bygge ett anlegg med tilhørende infrastruktur herunder en intern kraftlinje, denne ville ikke bli bygd uten vindparken og TV ville heller ikke fått konsesjon til denne uten vindparken. Det er derfor åpenbart at dette medføre at hele vedtaket er ugyldig.

TV hevder at de kunne ha bygget kraftlinjen uavhengig av utvidelsene i vindparken. Dette bestrider grunneierne, da det ikke foreligger holdepunkter for at TV hadde bygd på den gamle konsesjonen. De hadde en hadde en frist å forholde seg til, og ville ikke klart å overholde denne. Da må hele konsesjonen vært ugyldig uavhengig av innholds-manglene og saksbehandlingsfeilene.

Det foreligger ikke hjemmel for ekspropriasjon uten konsesjon og ekspropriasjonsvedtaket av 16.04.20 bygger på en ugyldig konsesjon, og lider da av en innholds-mangel som medfører ugyldighet.

Ad. Erstatningsspørsmålene:

TV har under henvisning til Rt 2012 – 1608 – basestasjonsdommen, vist til at det må være et marked for det som avstås for at erstatning skal gis. Høyesterett la der til grunn at det ikke var et marked for slike stasjoner og tilla dette avgjørende betydningen for den saken, slik at erstatning ikke ble tilkjent. I herværende sak er det et slik markedet. Det er kunstig å dele vindparken og den tilhørende infrastruktur. En operer her i et marked hvor det var mange utbyggere i 2005 og kraftlinjen var en del av den kommersielle planen for anlegget.

Det anføres at grunneierne knyttet til kraftlinje-traséen har krav på en andel av de økonomiske overskuddet som skapes i vindparken.

Det erkjennes at overskjønnet i LA-2017-181497, går imot grunneierne syn, men dette er en sak fra lagmannsretten og som ikke kan anses som et prejudikat.

* * *

Subsidiært så skal grunneierne har erstattet skogsverdier og ulemper knyttet til mastefester m.v.

En i saken også utmåle erstatning for tap av hjortejakt, hvor 7-800 mål gir løye for ett fellingsløyve. Linjen representerer et stor areal og anleggsarbeidet gir et tapspotensial i årets og neste års jakt.

Det må også gis erstatning for bruk av veier og grunneierne forutsetter at det inngis en oversikt til retten over lengdemeter som TV bruker av private veier.

Eier av takstnr. 1 Aasheim må kompenseres for vansker/tilpasninger som han må foreta ved bygging av ny driftsbygning av hensyn til nærheten til kraftlinjen. Det må og gis kompensasjon for ulemper for de grunneiere som får kraftlinjen over dyrket mark, knyttet til spredning av gjødsel m.v.

Grunneierne har nedlagt slik **påstand**:

Prinsipalt

1. Skjønnet nektes fremmet.

Subsidiært

1. Skjønnet fremmes.

I begge tilfeller

2. Tysvær Vindpark AS erstatter de saksøktes sakskostnader.

Retten vurdering:

Retten må først ta standpunkt til grunneiernes anførsel om at TV ikke har tiltrådt skjønnet fra 2010, og at det derav ikke foreligger noen adgang til ekspropriasjon av rettigheter til å anlegge kraftlinjen på deres eiendommer.

Grunneierne har her vist til skjønnsprl. § 57 hvor det fremgår at begjæring om fullbyrding av et skjønn etter lovens § 53 må framsettes innen ett år etter at det er avgitt. Det fremgår av lovbestemmelsen at

«Ellers kan ekspropriasjonen ikke foretas uten etter nytt skjønn i henhold til ny ekspropriasjonstillatelse».

Det fremgår av skjønnsprosesloven § 53 at slik tvangsfullbyrdelse krever at eksproprianten betaler erstatningssummen.

Dette gjelder imidlertid ikke om eksproprianten har overtatt besittelsen med grunneiernes samtykke, enten uttrykkelige eller stilltiende, jfr. her Rt-1965-1229. Det er m.a.o. adgangen til å overta eiendommen ved tvangsfullbyrdelse eksproprianten mister etter ett år.

* * *

Skjønnsretten er kommet til at TV i forståelse med grunneierne tiltrådte rettighetene til å anlegge kraftlinjen etter skjønnet i 2010 og at ekspropriasjonsvedtaket for de utvidede rettigheter i 2019/20 står seg og gir det nødvendig formelle grunnlaget til å gjennomføre herværende skjønn.

Skjønnet i 2010 endte med en total samlet erstatning på kr. 84.500,- fordelt 28 takstnummer, hvorav 22 av disse ble berørt av kraftlinjen, de øvrige 6 var utelukkende berørt av anleggsarbeidet. Det var m.a.o. svært beskjedne erstatninger som tilkom grunneierne etter dette skjønnet.

Det er på det rene at det ikke fant sted noen forhåndstiltredelse av skjønnet i 2010, dette på tross av at TV hadde fått tillatelse til dette. Det er videre ikke klarlagt at grunneierne har fått utbetalt erstatningene som de hadde krav på etter skjønnet. Under skjønnsforhandlingene opplyste grunneier Medhaug (takst nr. 3) at han ikke hadde fått utbetale noen erstatning, det samme opplyste Åsheim (takst nr. 1) i f.t. hans rettsforgjenger. Retten legger dette til grunn for saken. Det ble heller ikke startet opp noen arbeider i ledningstraséen før i mai/juni 2020.

Avgjørende for at retten allikevel har kommet frem til at skjønnet var tiltrådt, er at partene har hatt en felles forståelse av at TV hadde ervervet rett til å bygge den aktuelle kraftlinjen og at grunneierne aksepterte dette.

Retten viser her til at eier takst nr. 1, Åsheim, som overtok denne eiendommen fra sin onkel i desember 2019, under skjønnsforhandlingene opplyste at han i samtaler med onkelen angående overtakelsen fikk opplyst at det ville bli utbetalt en erstatning for denne kraftledningen eiendommen dersom denne ble bygget. Eier av takst nr. 3 Medhaug opplyste at han etter skjønnet pga. tiden som gikk uten at noe skjedde og fordi betalingen uteble, hadde en oppfatning av at vindparken ikke ville bli realisert. Uansett antok han at det ville bli en ny runde i f.t. spørsmålet om erstatning om parken allikevel skulle bli realisert. Medhaug opplyste at registrerte at det i 2015/2017 ble foretatt en konsesjonsendring for vindparken.

Overnevnte opplysninger fra Åsheim og Medhaug finner skjønsretten viser at grunneierne hadde en oppfatning av at en fremtidig etablering av kraftlinjen var en realitet som de forholdt seg til. Medhaug ønsket ikke tiltaket, men det er klart for retten at han ikke bestred at skjønnnet fra 2010 var tiltrådt før i juni 2020.

Det er videre på det rene at det i 2015, etter søknad fra TV, ble gitt en oppdatert anleggs-konsesjon av NVE for vindparken. I 2017 ble det utarbeidet en detaljplan og miljø-, transport og anleggsplan (s.k. MTA-plan) for vindkraft-anlegget som ble godkjent av NVE. Ingen av disse vedtakene ble påklagd av de berørte.

I mai 2019 søkte så TV om utsatt idriftsettelse og endringer i konsesjonen for vindkraftanlegget. Det ble samtidig søkt om godkjenning av MTA-plan for nett-tilknytningen som TV i september søkte om ekspropriasjonstillatelse for. I den videre behandlingen av saken hos NVE, var det ingen av grunneierne i kraftlinje-traséen som reiste noen innsigelser knyttet til at skjønnnet fra 2010 ikke var tiltrådt og virkningene av dette var bortfalt.

Etter at NVE hadde truffet vedtak den 18.12.19 om endringene i konsesjonen, ble vedtakene m.v. påklagd av en rekke aktører, herunder Tysvær kommune, grunneiere og organisasjoner. Noen av grunneiere i kraftlinje-traséen var også blant klagerne. Manglende tiltredelse av skjønnnet av 2010 var imidlertid ikke påberopt som grunnlag for noen av disse klagen.

Etter at TV hadde tatt ut skjønnbegjæringen, kom grunneierne med sin uttalelse i slutten mai 2020 skrevet av adv. Haavik. Det ble i denne opplyst at to av grunneierne ville bestride gyldigheten av ekspropriasjonsvedtaket. Som grunnlag for å bestride gyldigheten ble der vist til de klagegrunner som disse grunneierne hadde fremført i sine klager over konsesjonsvedtaket fra NVE av 18.12.19 og evt. saksbehandlingsfeil i tillegg. Det ble heller ikke her anført at skjønnnet fra 2010 ikke var tiltrådt.

Det ble så et skifte av advokat på grunneiersiden, jfr. prosesskrift fra adv. Haavik den 16.06.20. Den 24.06.20 fremsatte adv. Vierdal krav overfor TV om stans i arbeidene i traséen under henvisning til at skjønnnet fra 2010 ikke var tiltrådt. Det fremkom under skjønnforhandlingene at det var under et møte på grunneierne på Tysvær Rådhus at det hadde blitt opplyst overfor adv. Vierdal at erstatningen fra skjønnnet i 2010 ikke var blitt utbetalt.

* * *

Skjønsretten finner med bakgrunn i det overstående sannsynliggjort at det var en stilltiende aksept mellom TV og grunneierne om at skjønnnet i 2010 var tiltrådt og at derved forelå en bindende avtale mellom partene om tiltredelse av skjønnnet. Retten viser for det

første til at ingen av grunneierne har bestridt TV rettigheter i traséen før i slutten av juni 2020. Det er på det rene at grunneierne var bistått av advokat under skjønnet i 2010, og at de fortsatt var i kontakt med ham i forbindelse med at ny skjønnsbegjæring ble inngitt i 2020. Det at denne ikke protesterte på at tiltredelse hadde funnet sted, finner skjønnsretten må veie tungt. Det er også på det rene at grunneierne underveis orientert om søknader om endringer av konsesjon m.v. og således visste at planene ikke var lagt på is.

Det fremgår videre av sakshistorikken at TV i august 2010, dvs. ca. 3 måneder etter skjønnet var avhjemlet, søkte om forlengelse av fristen for å fullføre anlegget og en forskyvning av konsesjonen. Denne søknaden ble godkjent av NVE. Dette viser at TV etter at skjønnet var avhjemlet hadde til hensikt å gjennomføre byggeplanene for anlegget. Dette utgjør et tidsnært bevis som retten finner underbygger at TV hadde til hensikt å fullføre planene om å bygge vindparken og kraftlinjen. Sett i lys av at erstatningenes totale størrelse for rettighetene i lednings-traséen var relativt beskjedne (kr. 84.500,-), så taler det i seg selv for at TV på dette tidspunkt ikke ville gi opp planene for anlegget.

Retten viser videre til at det forhold at grunneierne hadde krav relativt små erstatningssummer i seg selv gjør det forståelig at grunneierne utviste tålmodighet vis a vis TV i f.t. det økonomiske oppgjøret etter skjønnet.

Det fremstår videre som åpenbart ut fra søknaden om endring i konsesjonen fra TV side i mai og september 2019, at selskapet selv hadde en oppfatning av at de hadde ervervet rett til ekspropriasjon av kraftlinje-traséen i 2010. De søkte i september s.å. om en rett til ekspropriasjon om etablering av et utvidede klausuleringsbelte og dels omlegging samt etablering av nye stolper og ny spenning. Hadde TV visst at de hadde «mistet» rettighetene etter 2010 skjønnet, så er det åpenbart at de ville ha søkt om en full ny ekspropriasjonstillatelse for hele tiltaket da. Når så grunneierne ikke protesterte på den oppfattelse som TV her da klart la for dagen, så er det er forhold som retten finner med styrke bygger opp under at de anså seg bundet til å godta det opprinnelige ekspropriasjons-inngrepet/skjønnet.

Retten er etter dette kommet til at TV og grunneierne stilltiende hadde inngått en avtale om at skjønnet fra 2010 var tiltrådt og at TV såldes hadde ervervet de rettigheter som de trengte for å bygge den godkjente 66 kv kraftledningen i den opprinnelige konsesjonen for vindparken med tilhørende anlegg. Det forhold at grunneierne i juni 2020 bestrider denne tiltredelsen endrer ikke rettens oppfatning at en avtale om tiltredelse tidligere må anses for å være inngått.

* * *

Videre er det et faktum at etter at TV ble klar over innsigelsene fra grunneierne ultimo juni 2020, søkte selskapet NVE om ny ekspropriasjonstillatelse. Dette for å være på den «sikre» siden som det fremgår av søknaden. Som det fremgår så av slo NVE søknaden den

27.08.20 under henvisning til at tingretten den 04.08.20 hadde kommet til at rettigheten var tiltrådt. I tillegg uttalte samtidig NVE at:

«NVE er enig i at ekspropriasjonstillatelsen av 18.12.2019 er utformet på en slik måte at den etter sin ordlyd omfatter all nødvendig grunn og rettigheter som er nødvendige for fremføring av 132 kv-kraftledning».

Forvaltningsorganet har m.a.o. her avgitt en uttalelse i ettertid om forståelsen og rekkevidden av den ekspropriasjonstillatelse som de selv har gitt. Retten finner at dette må tillegges stor vekt. Dette fordi det her må sees hen til at NVE foretok en ny prøving av vilkårene for ekspropriasjon ved behandlingen i 2019 og dersom behandlingen hadde vært basert på det utgangspunktet at TV ikke hadde ervervet rettighetene etter skjønnet i 2010, så ville saksbehandlingen ikke ha blitt noe annerledes. Det er således gjort en fullt forsvarlig vurdering av vilkårene for ekspropriasjon av NVE i desember 2019. Slik retten ser det så ville således en eventuell manglende tiltredelse av skjønnet av 2010, allikevel ha vært reparert gjennom den nye søknaden om ekspropriasjonstillatelse for rett til utvidet linjetrasé i 2019. De hensyn som ligger bak reglene i eksprl. § 53 og § 57 vil da ha vært ivare tatt da en har fått en ny behandling og vurdering om adgangen til å gjennomføre ekspropriasjon.

I lys av dette fremstår en avskjæring av ekspropriasjonsadgangen i tråd med grunneierne påstand etter skjønnsrettens oppfatning som et utslag av «formalisme», som ville stillet TV i en posisjon som de ikke hadde noen mulighet for å reparere før gjennomføring av skjønnet, jfr. NVEs avslag om ny tillatelse i brev av 27.08.20. En slik lovforståelse fremstår ut fra reelle hensyn som lite rasjonell, både ut fra formålet bak skjønnsprl. §§ 53 og § 57 og de forsinkelser som en ny runde om ekspropriasjonstillatelse ville ha medført. Realitetene er at NVE i vedtakene av 18.12.19 har foretatt de nødvendige faktiske og juridiske vurderinger i tilknytning til inngrepet. Det grunneierne i beste fall da ville ha oppnådd her, ville ha vært en utsettelse før NVE hadde fått truffet et nytt vedtak om ekspropriasjon.

* * *

Retten har etter dette kommet til at det foreligger lovlig adgang til ekspropriasjon i f.t. herværende skjønn.

Ad. spørsmålet om gyldigheten av konsesjonen av 2019/20 for vindparken:

Grunneierne har anført fem ulike grunnlag for at den utvidede konsesjonen gitt den 18.12.19 og stadfestet av OED i vedtak av 16.04.20 er ugyldig. Det er på det rene at vindparken nå er under oppføring i tråd med denne gitte konsesjonen og det verserer ingen saker i domstolen anlagt av grunneiere eller andre berørte interesser i f.t. lovligheten av konsesjonene.

Skjønnrettens kompetanse omfatter ikke å ta endelige standpunkt til lovligheten av den gitte konsesjon, men er begrenset i herværende sak til utelukkende å ta pre-judisielt standpunkt til spørsmålet om gyldigheten av konsesjonen. Dersom skjønnretten i f.t. denne vurdering skulle komme til at konsesjonsvedtaket var beheftet med forhold som tilsa ugyldighet, er det imidlertid ikke gitt at dette ville ha fått betydning for de rettigheter som er omfattet av herværende skjønn. Skjønnretten må evt. da behandle spørsmålet om det foreligger hel eller delvis ugyldighet i f.t. de vedtak og tiltalelser som er gitt for etablering av vindproduksjonsanlegget og kraftlinje-traséen.

Ad. spørsmålet om ugyldighet da konsesjonsvedtaket er i strid med energil. § 1-2:

Energil. § 1-2 (Formål) har slik ordlyd:

Loven skal sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, herunder skal det tas hensyn til allmenne og private interesser som blir berørt.

Grunneierne anfører konsesjonen er i strid med denne bestemmelsen da allmenne interesser ikke blir ivaretatt knyttet til dette med skyggekast og støy fra de nye vindturbinene. Både støy og skyggekast vil overskride gjeldende grenseverdier og de avbøtende tiltak som settes inn vil ikke ivareta allmennheten.

Retten finner at dette ikke kan føre frem da gjeldende retningslinjer for støy og skyggekast gjelder i f.t. den faste (og utsatte) bebyggelse. Allmennheten, som for eksempel turgjengere, er ikke vernet i f.t. støykrav m.v. Støy og skyggekast er variable størrelser i en vindpark skiftende etter vær, årstid og andre forhold, og med de grenser som gjelder vil det ikke være praktisk mulig å unngå overskridelser i alle tilgrensede områder i tilknytning til vindparken. Det som er imidlertid er avgjørende er å verne den permanente bebyggelse.

Det fremgår videre av konsesjonen at TV pålegges å utarbeide tiltaksplaner og foreta avbøtende tiltak i f.t. disse grenseoverskridelsene, noe TV har gjort. Retten viser her til OEDs vedtak i klagesaken av 16.04.20 knyttet til konsesjonsendringen, hvor det i f.t. dette med skyggekast er inntatt følgende vilkår for konsesjonen

*«Omfanget av skyggekast ved bygninger med skyggekastfølsom bruk skal ikke overstige åtte timer faktisk skyggekast per år eller 30 minutter per dag.
Konsesjonær skal legge fram informasjon om hvilke tiltak som skal gjennomføres for å avbøte beregnet skyggekastomfang over anbefalte grenseverdier for NVE innen en frist direktoratet fastsetter.»*

I f.t. temaet støy uttaler OED i samme vedtak:

NVEs notat «Bakgrunn for vedtak» av 18. desember 2019 kap. 6.4 har direktoratet vurdert temaet støy. NVE mener at konsesjonæren på en tilfredsstillende måte har redegjort for hvordan turbinene skal kjøres i støyreduisert modus, tematikken knyttet til rentoner og støy fra massetak/anleggsstøy.

Departementet konstaterer at det alltid vil være usikkerhet om støyutbredelse, blant annet fordi spesielle meteorologiske forhold kan gi økt støynivå. Departementet viser til at NVE har satt vilkår for støy og skyggekast. For de 11 bygningene som eksponeres for støy over Lden 45 dBA i medhold av worst case beregningen, settes det vilkår om fremlegging av forslag til avbøtende tiltak. Dette skal godkjennes av NVE før arbeider med internveier/turbinfundament etc. kan påbegynnes. Videre er det satt vilkår om etterundersøkelser for støy og skyggekast. Departementet slutter seg til disse vilkårene».

Temaene støy og skyggekast er således inngående vurdert av forvaltningen i forbindelse med endringen av konsesjonen og det er gjort tilpasninger, krevd oppfølging og avbøting i f.t. disse temaene. For retten så fremstår vurderingene fra konsesjonsmyndighetene i f.t. dette som fullt ut som tilstrekkelige og forsvarlige.

Skjønnsretten finner således at konsesjonen ikke er i strid med energil. § 1-2 knyttet til dette med støy og skyggekast.

Ad. spørsmålet om ugyldighet pga. manglende realitet:

Grunneierne anfører at vilkårene i konsesjonen knyttet til de avbøtende tiltakene i f.t. støy og skyggekast ikke kan gjennomføres i tråd med energil. § 1-2 på en slik måte at de ivaretar hensynet til allmenne interesser. Vedtaket hevdes da av grunneierne ikke å være gjennomførbart og derav ugyldig.

Skjønnsretten viser her til denne har kommet frem til i tilknytning til spørsmålet om konsesjonen er i strid med energil. § 2-1. Allmenheten er ikke beskyttet for støy og skyggekast på samme måte som den utsatt bebyggelse er. Anførselen fra grunneierne kan således her ikke føre frem her.

Ad. spørsmålet om ugyldighet for konsesjonen pga. manglende hjemmel:

Grunneierne har anført at det ikke foreligger hjemmel i energil. § 3-1 for å innvilge en søknad om endring i en gitt konsesjon. En tiltakshaver må evt. søke en full ny konsesjon. Dette er et forhold som grunneierne derfor må lede til ugyldighet.

Grunneierne har ikke vist til noen konkrete rettsavgjørelser eller andre relevante rettskilder for sin anførsel.

TV har på sin side vist til at det foreligger en omfattende praksis for at det foretas endringer i gitt konsesjoner. TV har i så måte anført at om grunneierne anførsel her skulle vært riktig, så finnes det ikke ett eneste vind-anlegg i Norge som er bygd etter en lovlig konsesjon, da alle har blitt endret ut fra opprinnelige planer.

Skjønnretten finner at grunneierne anførsler her ikke kan vinne frem. Det følger direkte av energil. § 10-4, 2.ledd at konsesjoner gitt etter energiloven kan endres etter søknad fra konsesjonæren, ref. ordlyden:

*«Endringer i vilkårene kan også foretas etter søknad fra konsesjonæren.
Bestemmelsene i § 2-1 får anvendelse så langt de passer.»*

Det foreligger videre en omfattende praksis i forvaltningen knyttet til endringer i gitte konsesjoner også for vindkraftanlegg. En forutsetning er at endringene er underlagt de samme kravene til saksbehandling som ved søknad om konsesjon første gang, jfr. at bestemmelsen i fvl. § 17 også gjelder ved endringer.

Denne adgangen til endring i konsesjoner fremgår for øvrig implisitt av regelverket om konsekvens-utredninger som grunneierne har vist til i herværende sak. Av kkvutredf. § 7 følger det at tiltak etter forskriftens vedlegg II som behandles etter energi- vannressurs- eller vassdrags-reguleringsloven, alltid skal konsekvens-utredes. Det følger så av vedlegg II pkt 3, bokstav i) at konsesjonspliktige anlegg for utnyttning av vindkraft til energi-produksjon er omfattet av denne plikten. I pkt. 13 omtales kravet til konsekvens-utredninger ved «utvidelser eller endringer», hvor det heter at «utvidelser eller endringer av tiltak nevnt i vedlegg I og vedlegg II som kan få vesentlige virkninger». Dette regelverket omtaler m.a.o. at endringer i konsesjoner kan finne sted.

Skjønnretten finner med bakgrunn i dette at grunneierne anførsel om manglende hjemmel for endring i konsesjonen åpenbart ikke kan føre frem.

Ad. spørsmålet om ugyldighet pga. manglende konsekvensutredning:

Grunneierne anfører at det foreligger en plikt til konsekvensutredning i denne saken. Skjønnretten oppfatter det slik at det prinsipalt anføres en slik plikt foreligger da TV har søkt om noe utenfor rammen av det de har rett til, slik at plikten følger direkte av kkvutredf. § 7, jfr. vedlegg II pkt. 3. bokstav i). Subsidiært mener grunneierne at plikten følger av vedlegg II pkt. 13, under henvisning til at en står overfor en endring som kan få «vesentlig virkninger».

* * *

Skjønnsretten er av den oppfatning at det ikke følger noen plikt til utarbeide en full ny konsekvensutredning i forbindelse med søknaden om endring i konsesjonen etter kkvutredf. § 7, jfr. vedlegg II pkt. 3. bokstav i). Det er fortsatt samme tiltak som TV holder seg innenfor og forvaltningsorganet kan forholde seg til den konsekvensutredning som ble utarbeidet i 2005, supplert med nødvendige tilleggsopplysninger for å opplyse saken forsvarlig, jfr. fvl. § 17.

En evt. plikt til konsekvensutredning må her evt. forankres i kkvutredf. § 7, jfr. vedlegg II, pkt 13, ut fra en vurdering av at en her står overfor en utvidelse/endring som kan få «*vesentlige virkninger*».

I forbindelse med søknaden om konsesjonsendring innhentet TV i 2019 tilleggs-rapporter for å belyse begrensede temaer knyttet til støy, skyggekast og ivaretagelse av naturmangfold, som ble fremlagt for konsesjonsmyndighetene. Dette var på områder hvor det siden den opprinnelige konsesjonen ble gitt i 2006/2008, var kommet til ny kunnskap samt og at det hadde blitt utarbeidet oppdaterte veiledere fra myndighetene. Disse rapportene førte til vilkår og hensynsoner inntatt i konsesjonen, bla i f.t. støy og skyggekast ref. ovenfor, og i f.t. fugl ref. nedenfor.

Skjønnsretten konstaterer at forvaltningen ved NVE og OED har funnet at saken gjennom konsekvensutredningen i fra 2005, sammen med disse omtalte rapportene, i tilstrekkelig grad har opplyst saken etter fvl. § 17. De har videre vurdert det slik at vilkårene i kkvutredf. § 7 vedlegg II, pkt. 13 om «*vesentlige virkninger*» som tilsier at ny konsekvensutredning må foretas, ikke var oppfylt i saken. I sitt vedtak om godkjenning av konsesjonsendring av 18.12.18 legger NVE så måte til grunn:

«De omsøkte endringene i turbindimensjoner og endringer i veitraseen, samt økning i riggareal, vil etter NVEs vurdering ikke gi vesentlig endrede virkninger for landskapet og omgivelser sammenlignet med utbyggingsløsningen som ligger til grunn i godkjent detaljplan/MTA.

Etter NVEs vurdering er det ikke fremlagt merknader eller kunnskap som sannsynliggjør at virkningene for naturmangfoldet av de omsøkte endringene kan vurderes å være vesentlig forskjellig fra godkjenning av MTA for tiltaket i 2017. Det er først og fremst endringene av turbinenes vingelengde som vil kunne ha virkninger ved at endringen potensielt kan medføre økt kollisjonsrisiko for fugl. Dette er imidlertid usikkert. For å ivareta kongeørnreir skal det innføres restriksjonsperiode og buffersoner ved reiret. Mulig tilstedeværelse i planområdet/nærområdet av hubro skal følges opp».

Skjønnnsretten kan ikke se at konsesjonsmyndighetenes vurdering knyttet til dette fremstår som uriktig eller uforsvarlig.

Av historikken fremgår det at det i den opprinnelige konsesjonen fra 2006 (stadfestet i 2008) ble gitt tillatelse til å installere 13 vindturbiner med en effekt på inntil 39 MW. Turbinene var da 125 m høye, med en rotordiameter på 95 m. Ved endringen av konsesjonen i 2017 gikk TV ned til 11 turbiner, men økte høyden til 150 m og rotordiameteren til 114 m. Ved konsesjonsendringen i 2019 ble det foretatt en mindre justeringer i form av utvidelse av selve området for vindparken, men en opprettholdt antall vindturbiner til 11, men økte den samlede effekten fra 37,4 MW til 47,3 MW. Totalhøyden av vindturbinene ble opprettholdt til 150 m, men diameteren på rotorene gikk opp fra 114 til 130 m. En har altså fra den opprinnelige konsesjonen gått ned i antall turbiner fra 13 til 11, men økt rotordiameteren med 36,8 % og totalhøyden med 25 m.

I f.t. dette med økt sveipeareal som endringer av turbinstørrelser har medført, så har grunneierne vist til at sveipearealet er øket med 76,5 % dersom en sammenligner konsesjonen fra 2005 med konsesjonen for 2019. Det anføres så at dette økte arealet medfører økt kollisjonsfare for fugl, herunder kongeørn og hubro, og at dette oppfyller vilkåret mulige «*vesentlige virkninger*» i kkvtredf. del II pkt. 13, slik at det oppstår et krav om ny konsekvensutredning.

For skjønnnsretten fremgår ikke det økte sveipearealet av andre beregninger enn det grunneierne selv har foretatt og inntatt i en tabell i prosesskrift av 03.07.20. Det er også senere utarbeidet et hjelpedokument av grunneierne som er vedlagt i prosesskrift av 07.09.20 som omtaler sveipeareal. Skjønnnsretten konstaterer imidlertid at grunneierne opererer med to ulike diametere i tilknytning til vindturbinene det var gitt tillatelse til i konsesjonen av 2005 i sine oppsett, h.h.v. på 95 m og 90 m. Ved en diameter på 90 m har grunneierne beregnet det totale sveipearealet til 82.660 kvm og det er dette tallet de har brukt i f.t. utregningen av differansen med turbinene godkjent i 2019. Ved en diameter på 95 m har skjønnnsretten beregnet sveipearealet til 92.092 kvm, noe som gir en differanse på ca. 58%. Poenget her er at det må konstateres at det foreligger en usikkerhet rundt de tallene som her er blitt presentert.

Differansen på sveipearealet mellom 2017 konsesjonen og 2019 konsesjonen har skjønnnsretten beregnet til ca. 30 %.

I forbindelse med søknaden om konsesjonsendringen i 2019 utarbeidet Nordconsult en delrapport knyttet til oppdatert kunnskap om naturmangfoldet. Grunneierne har i f.t. det sveipeareal Nordconsult har operert med i denne rapporten, anført at de har brukt et feil tall vedr. utvidelsen av arealet. De har vist til at Nordconsult kun har lagt inn en 10 % økning i det totale rotor-arealet. Dette anføres å utgjøre et forhold som underbygger behovet for en ny konsekvensutredning.

Det fremgår imidlertid av Nordconsults rapport at de har operert med feil antall vindturbiner ved gjengivelsen av konsesjonen av 2017; 13 i stedet for 11. Dette har så gitt et feil tall vedr. totalt rotorareal, men det fremgår av rapporten for øvrig at den oppgir riktig rotorareal og riktig prosentmessig økning i sveipearealet (benevnt i rapporten som rotorareal/turbin) på 30 %. Det er dette som er den vesentlige tallstørrelsen i denne rapporten. Skjønnsretten legger derfor til grunn at NVE har fått oppgitt den riktige økning av sveipearealet i vindparken i forbindelse med søknaden om utvidelse fra mai 2019.

Retten deler på denne bakgrunn ikke grunneierne syn på at Nordconsults tilleggs-rapport inneholder feil som medfører at den ikke kan brukes. Den feil som er påvist er uten betydning for verdien/innholdet i rapporten, ref. ovenfor da Nordconsult har operert med riktig beregning av det totale sveipeareal som var det vesentlige for saken.

Når det gjelder økningen i sveipeareal som er vesentlig knyttet til kollisjonsfare med fugl, så uttaler OED i sitt vedtak i klagesaken av 16.04.20:

«Departementet påpeker at vindkraftverkets virkninger for fugl ble grundig vurdert i godkjenning av MTA/detaljplan i 2017 og i endringsvedtaket til MTA/detaljplan 18. desember 2019, kap. 6.3. NVE vurderte i dette siste vedtaket at ingen av de omsøkte endringene har et omfang som medfører noen vesentlig endring av virkningene for fugl. For øvrig ble både forholdet til kongeørn og hubro vurdert i konsesjonsbehandlingen av Tysvær vindkraftverk.

Departementet viser til NVEs vurderinger av virkninger på fugl og slutter seg til disse. Konsesjonsmyndighetene har satt de vilkår som skal til om kartlegging og restriksjoner i anleggsarbeidet av hensyn til hønsehauk, hubro og kongeørn».

Videre fremgår det for øvrig av OEDs vedtak i f.t. dette med naturmangfold:

«Departementet mener at vedtakene er i tråd med føre-var-prinsippet i nml. § 9. NVE har i vedtaket om endret detaljplan/MTA av 18. desember 2019 satt vilkår om restriksjoner i anleggsperioden av hensyn til kongeørn, og krav om supplerende kartlegging av hubro. Undersøkelsene av hubro kan gi grunnlag for ytterligere restriksjoner i anleggsperioden.

I henhold til nml. § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut ifra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. Samlet belastning for økosystemet er vurdert i NVEs vedtak om godkjenning av MTA/detaljplan av 21. mars 2017. Etter departementets vurdering gir ikke de endringene som ble behandlet i vedtak av 18. desember 2019 grunnlag for å endre NVEs vurdering av vindkraftverkets bidrag til ytterligere belastning på naturmangfoldet i regionen.

Når det gjelder nml. §§ 11 og 12 mener departementet at detaljplan/MTA konkretiserer de tiltakene som gjøres for å hindre og begrense skader på naturmangfoldet. Kostnadene for tiltakene er Tysvær Vindpark AS ansvarlig for».

Det fremgår av overnevnte vedtak at konsesjonsmyndighetene har foretatt inngående vurderinger av betydningen av det omsøkte endringene, og har kommet frem til at de økte negative virkninger knyttet til størrelse på turbiner o.a. kan kompenseres ved ulike tiltak. Vurderingene og tiltakene fremstår for skjønnsretten som forsvarlige.

Det er uttalt i underrettspraksis at domstolene i f.t. vurderingen av «*vesentlige virkninger*» i tilknytning til kkvutrednf. pkt. 13, bør være noe tilbakeholdne med å overprøve de faglig basert vurderinger som er gjort av forvaltningsorganet som er, jfr. 20-042262TVI-JARE. Retten finner at dette har gode grunner for seg. For skjønnsretten fremstår hensynet til naturmangfold, støy og skyggekast som behørig utredet og vurdert i saken og denne kan ikke se at det forvaltningsmyndighetene har lagt for dagen en uriktig forståelse av kkvutredf. rekkevidde her.

Retten viser herunder til at ingen av de som var part i klagesaken over NVEs vedtak om endring i konsesjonen av 18.12.19, har forfulgt saken etter at OED har truffet sitt vedtak i klagesaken. Det fremstår for retten således som om de som er direkte berørt av den etablert vindparken har akseptert at den behandlingen som saken har vært underlagt har vært korrekt, i hvert fall har ingen sett seg tjent med å få overprøvd vedtaket som er truffet.

Skjønnsretten er etter dette kommet til at det ikke foreligger ugyldighet som følge av manglende konsekvensutredning.

Ad. spørsmålet om ugyldighet pga. brudd på kkvutredf. §§ 26 og 28, samt fvl. § 17:

Grunneierne har vist til at det følger av kkvutredf. § 26 at forvaltningsorganet ved endring av planer etter gjennomført høring eller søknad med konsekvensutredning, skal sørge for at konsekvenser blir redegjort for før det fattes vedtak i saken. Det er herunder vist til at rapporten fra Nordconsult er for dårlig til å kunne slå fast at kravene i forskriften var oppfylt.

Skjønnsretten viser til at denne ikke deler det syn at Nordconsults rapport er utilstrekkelig i f.t. den opplysningsplikt som TV hadde ved søknaden konsesjonsendring og i f.t. den utredningsplikt som NVE har i f.t. saken. Skjønnsretten viser her til drøftelsen ovenfor av denne rapporten og hvilke følger denne fikk for konsesjonsvedtaket. Retten kan eller ikke på annen måte se at grunneierne har maktet å påvise at NVE ikke har redegjort for konsekvensen av endringene i konsesjonen.

* * *

Grunneierne har også vist til kkvuredf. § 28, og anfører at NVE ikke har lagt oppdatert kunnskap til grunn for sin behandling av saken. Retten viser her til OED som i sitt vedtak av 16.04.20 angir:

Departementet viser til at beslutningsgrunnlaget for NVEs vedtak 18. desember 2019 inneholder blant annet redegjørelser for endrede virkninger knyttet til temaene støy, skyggekast, landskap, visuelle virkninger og naturmangfold.

Departementet mener i likhet med NVE at kunnskapsgrunnlaget nå er tilstrekkelig til å behandle endringene i MTA/detaljplan for vindkraftverket, MTA for nettilknytningen og konsesjonsendringene.

Skjønnsretten er heller ikke her enig i grunneierne syn, da delrapportene om støy, skyggekast og virkninger for fauna som er utarbeidet i 2019 som supplement til konsekvensutredningen av 2005, har bragt oppdatert kunnskap inn i saken.

Det forhold at det under saksbehandlingen har fremkommet opplysninger om at foreligger faglige uenigheter mellom NVE og div. klagere og høringsinstanser i f.t. ulike temaer, er imidlertid ikke i seg selv tilstrekkelig til å slå fast at oppdatert kunnskap ikke har fremkommet og blitt tilstrekkelig hensyntatt i saksbehandlingen. De forhold som påpekt i rapportene og som hørings-instansene har vært uenig i, er drøftet og er dels blitt hensyntatt med ulike endringer/tiltak. Det er ikke et vilkår i f.t. å endre en konsesjon at det må foreligge konsensus om alle forhold og grunneierne har ikke påvist forhold som ikke har blitt vurdert av konsesjonsmyndighetene. Konklusjonene i vedtakene fremstår ikke på noe vis som uforsvarlige, og det fremstår for skjønnsretten som konsesjonsmyndighetene har fulgt prinsippet som fremgår kkvutredf. § 28.

* * *

Grunneierne anfører generelt at fvl. § 17 ikke er oppfylt og at saken ikke er forsvarlig opplyst. For skjønnsretten fremstår imidlertid konsesjonssaken som forsvarlig behandlet etter fvl. § 17, retten viser her til drøftelsen ovenfor i tilknytning til spørsmålet om kravet om ny konsekvensutredning holdt opp mot de delrapporter som er utarbeidet.

Skjønnsretten finner ikke grunnlag for å fastslå ugyldighet for konsesjonen på bakgrunn av at kkvutredf. §§ 26 og 28 eller fvl. § 17.

Avsluttende merknader til ugyldighetsspørsmålet:

Stortinget fremmet den 19.05.20 et anmodningsvedtak til OED, hvor det ble bedt om at departementet vurderte hvorvidt gitte vindkraftkonsesjoner oppfylte energi- og forvaltningslovens krav. Det ble samtidig bedt om at evt. konsesjoner i strid med loven ble stanset.

I svarbrev av 16.10.20 fra OED til Stortinget fremgår det at konsesjonen for TV er gjennomgått. Av konklusjonen i brevet fremgår:

«Departementet konkluderer med at det ikke foreligger feil eller mangler ved vedtakene som kan medføre ugyldighet. Der er derfor ikke grunnlag for å stanse byggingen av Tysvær Vindkraftverk».

Gitt at denne gjennomgangen var på oppdrag fra Stortinget, veier denne uttalelsen tungt. Den er avgitt i en tid hvor skepsisen til vindkraftanlegg på land er stor pga. de naturinngrep disse innebærer og retten legger til grunn at departementet har vurdert konsesjonene med det nødvendige kritiske lys.

Skjønnsretten er etter dette kommet til at det ikke foreligger forhold som medfører at konsesjonen for selve vindparken er ugyldig. Det foreligger da ingen ugyldighet som evt. kan ha som konsekvens at også gyldigheten av ekspropriasjonsvedtaket i tilknytning til kraftlinje-traséen skulle falle bort.

Ad. erstatningsutmålingen:

Generelle merknader i tilknytning til erstatningsutmålingen:

Utgangspunktet ved ekspropriasjon er at det skal ytes «full erstatning» ved ekspropriasjon eller tvungen avståelse av eiendom, etter påbudet i Grunnloven § 105 Skadelidte skal ha erstatning for sitt fulle, individuelle økonomiske tap som følge av inngrepet og det er det netto tap som skal erstattes.

De nærmere regler for erstatningen fremgår av ekspropriasjonserstatningsloven (eksprerstnl.) og det grunnleggende utgangspunkt er da hva som er den påregnelige utnytting av eiendommen. Ved denne vurderingen er de gjeldende arealplaner m.v. avgjørende. Arealene i herværende sak ligger i et området som i kommuneplanen er avsatt som s.k. «LNF»-områder, dvs. arealer utlagt til landbruk, natur og friluftsliv. Arealene kan således ikke verdsettes etter tomtepris e.l. Det er ikke påregnelig at disse arealene i den overskuelige fremtid vil bli brukt til annen enn LNF. Det er da verdien som fortsatt LNF-areal som skjønnsretten skal komme frem til.

Verdsettelsen av det som avstås skal gjøres på grunnlag av salgsverdien eller bruksverdien, eller i visse tilfelle gjenanskaffelsesverdien, avhengig av hvilken verdi som er høyest for eieren, jf. eksprperstnl. § 4.

Av rettspraksis følger det at en verdsettelse etter salgsverdi forutsetter at det finnes et marked for de aktuelle eiendommer. Det skal i så måte sees hen til hva en vanlige kjøper ville ha betalt for eiendommen ved et frivillig salg, jfr. eksprperstnl. § 5, og det skal i så måte sees bort i fra hva en spekulasjonskjøper og kjøpere med særlige behov ville ha betalt. Dette sistnevnte omfatter den s.k. «forhandlingsmekanismen», som innebærer fastsettelse av en «utpressingspris» for en kjøper utenfor ekspropriasjonstilfellene.

* * *

Grunneierne har i tilknytning til erstatningsutmålingen prinsipalt anført at eierne i kraftlinje-traséen har krav på en andel av de økonomiske overskuddet som skapes i vindparken. Dette bryter imidlertid med gjeldende prinsipper for utmåling av erstatning ved ekspropriasjon. Retten viser herunder til eksprperstnl. § 5, 3.ledd hvor det fremgår at

Det skal ikkje takast omsyn til verdiendringar som kjem av oreigningstiltaket, eller av gjennomførde eller planlagde investeringar eller verksemd som har direkte samanheng med oreigningstiltaket.

Det er kraftlinjetraséen alene som her skal verdsettes, uavhengig av vindparken. Dette fremgår også av avgjørelsen i RG-2011-951, som gjaldt et overskjønn vedrørende avståelse av rettigheter til grunn til utvidelse av vindpark og for anlegg av kraftlinje på Bjørnefjell i Nordland. Når det gjaldt rettighetsavståelsen til selve vindparken, så ble denne erstattet etter omsetningsverdi, mens rettighetservervet til bygging av kraftlinje ble gjort etter differanse- prinsippet, dvs. ved å sammenligne verdien av eiendommen før avståelsen med verdien etter avståelsen. Det ble ved denne vurderingen slått fast at rettighetsavståelsen ikke påført grunneier noe økonomisk tap, og det ble ikke funnet grunnlag for å utmåle noen erstatning for denne.

I overskjønnet i LA-2017-181497 ble en anførsel nokså tilsvarende den grunneierne i herværende sak fremsatt, uten å føre frem. Grunneiernes prinsipale syn på erstatningsfastsettelsen kan således ikke føre frem.

* * *

I herværende sak finner skjønnsretten at det ikke kan fastsettes noen markedspris for de aktuelle eiendommer med de bruksbegrensninger som tiltaket medfører. Inngrepet innebærer klausulering av striper i tilknytning til landbrukseiendommer som derav

underlegges bruksinnskrenkinger for grunneier. Det som da er aktuelt er erstatning for bruksverdi etter eksprperstnl. § 6. Denne bestemmelsen har slik ordlyd:

Vederlag etter bruksverdi skal fastsetjast på grunnlag av avkastinga av eigedomen ved slik pårekeleg utnytting som det røyneleg er grunnlag for etter tilhøva på staden. Det skal samstundes gjevast vederlag etter dagens pris for dei ressursane på eigedomen som vert oreigna og som har salsverde som standskog, jord, sand- og grusforekomster m.v. når dette er pårekeleg etter første punktum.

I all hovedsak er de arealer som blir berørt utmark med påstående skog. Det er dog noe beitearealer og kraftlinjen går over dyrket mark på to steder. Beite og dyrket mark kan fortsatt benyttes ut fra sitt formål, med noen tilpasninger knyttet til bruk av naturgjødsling.

Det som etter dette blir aktuelle erstatningsposter er tap av skogsverdier (bestående og fremtidige) samt erstatning for øvrige ulemper ved tiltaket.

Generelt om de enkelte tapsposter:

Skjønnsretten har kommet til at det skal gis en fast erstatning for mastefeste i utmark med kr. 1.000,- per mast. Dette som en generell erstatning for den ulempe som disse festene innebærer for grunneiendommen. Erstatning baserer seg på at grunneierne beholder eiendomsretten i linje-traséen og vil ha adgang til en begrenset utnytting av arealet. Mastefestene vil da utgjøre en ulempe i f.t. grunneiers utnyttelse som skjønnsretten finner må bli å kompensere.

I f.t. mastefester i beitemark tilstås en slik erstatning med kr. 2.000,- per mast.

* * *

Når det gjelder erstatning for øvrig knyttet til skogsverdiene med tilhørende klausuleringsbelter, så er det i saken innhentet en skogsakkyndig vurdering fra Nettskog ved Tord Aasland. Han har vurdert tap i skoginntekter fordelt på tre hovedkategorier; tømmerinntekter (slakte-verdien), tapt fremtidig skogproduksjon (i f.t. bestående skog) og tap av fremtidige skoginntekter (grunnverdiene). Det er så ut fra disse kriterier regnet ut en erstatning for hvert enkelt takstnummer.

Det har ikke fremkommet innvendinger fra partene i f.t. denne metoden ei eller i f.t. til de konkrete erstatningene som er utmålt.

Skjønnsretten finner at skogsverdiene må bli å fastsette i tråd med den skogbruksfaglige sakkyndige vurderingen. Denne fremstår som fullt ut forsvarlig for fastsettelsen av erstatningspostene.

* * *

Når det gjelder jakt er det ikke opplyst hvilke takstnummer som har jakt på sine eiendommer. Det er heller ikke opplyst noe om hvordan jakten er organisert, praktisert og om hvor mange (og hvilke) løyver det er som er berørt. Det er heller ikke opplyst noe om hvordan løyvefordeling er knyttet til de aktuelle grunneiere.

Det er fremkommet en generell anførsel om at det det må gis erstatning for at jakten blir berørt av anleggsarbeidene i inneværende og neste år. Skjønnsretten finner imidlertid at den ikke har tilstrekkelige opplysninger til at det er grunnlag for å utmåle noen erstatning for jakten.

Takst nr 1: Gnr. 43 bnr. 1 i Tysvær, eier Bjørn Halvor Sørbø Åsland:

Antall meter linjelengde:	665
Klausulert areal:	18 930 kvm
Antall mastepunkt i utmark:	4

Det nedlagt påstand om erstatning for ulemper knyttet til at kraftlinjen dels vil gå over dyrket mark, noe som vil medføre praktiske ulemper i tilknytning til spredning av naturgjødning m.v. Dette innebærer at det må benyttes annet utstyr ved gjødsling under kraftledningen, som igjen medfører mer kjøring/vending under arbeidet. En slik erstatning gjelder for ulemper fremover i tid, og det skal da som utgangspunkt utmåles en erstatning som så skal ned-diskonters. Saksøker har ikke fremlagt noen beregninger i så måte.

Skjønnsretten er her kommet til at det kan utmåles et rundt beløp etter skjønn for slike ulemper og gir en kompensasjon på kr. 2.000,- for disse.

* * *

Det er i f.t. denne eiendom krevd erstatning i tilknytning til at sikringssonen vil legge begrensinger på mulighetene for å oppføre ny driftsbygning på bruket. Det står en eldre driftsbygning på eiendommen nå i dag, som står kloss i vegen som går over eiendommen. Pga. terrengbegrensinger er det forbundet med vansker å flytte driftsbygningen lenger mot øst, og det er da evt. flytting mot rettighetsbeltet i sør som er aktuelt. Klausuleringsbeltet vil ligge ca. 15 meter lenger sør enn eksisterende driftsbygning og det hevdes at dette skaper vansker for utbyggingen.

Skjønnsretten er kommet til at det ikke er aktuelt å utmåle noen ulempeerstatning knyttet til det fremsatte kravet her. Ut fra gårdens næringsgrunnlag fremstår det ikke som et behov for bygging av noen stor driftsbygning på denne, og retten vurderer det slik at den

sikringssone som blir etablert ikke vil lage noen vansker i f.t. en fremtidig fornyelse av driftsbygningen.

* * *

Det er og krevd erstatning for bruk av vei som ligger på takst nr. 1. Av de alminnelige skjønnsforutsetningene fremgår det

«Tysvær Vindpark har rett til å benytte nåværende og fremtidige veier på eiendommene, samt rett til nødvendig fremkomst over eiendommene for øvrig, for utøvelse av de i avtalen nevnte rettigheter. Dette omfatter også rett til utbedring av eksisterende veier og etablering av nødvendige anleggsplasser mv, samt eventuell bygging av nye veier etter egen avtale med berørt grunneier. I dette ligger at Tysvær Vindpark må tildeles nødvendig nøkler for å kunne passere gjennom veibommer. Bruksretten gjelder også landing med helikopter.

Skader, herunder ekstraordinær slitasje, på veier og/eller berørte eiendommer for øvrig som måtte oppstå på grunn av Tysvær Vindparks transport og ferdsel er Tysvær Vindpark ansvarlig for å rette opp.

Tysvær Vindpark er ikke ansvarlig for ordinært vedlikehold av veier.

All ferdsel til og over de berørte eiendommene skal under enhver omstendighet skje til minst mulig ulempe for grunneierne».

Videre fremgår det av samme forutsetninger under pkt. 4 om erstatning:

*4.1 Erstatning som skal fastsettes av skjønnsretten
Med de unntak som er nevnt i punkt 4.2 nedenfor skal skjønnsretten fastsette erstatning for den skade og ulempe som anlegg og drift av den nye Kraftforbindelsen vil påføre grunneiere og rettighetshavere i henhold til prinsippene i ekspropriasjonserstatningsloven*

Slik skjønnsretten leser disse forutsetningene skal det ikke gis noen erstatning for den rett til bruk av veier som TV erverver, ut over en evt. ulempe. Det er i saken ikke fremkommet opplysninger om noen særlig ulempe ut over selve bruken og denne er ikke nærmere beskrevet i saken. Det er opplyst at det er ca. 720 meter vei som ligger på denne eiendommen. Skjønnsretten antar at bruken har vært og vil bli relativt beskjedent i tiden fremover gitt det tiltaket som er etablert. En evt. ulempeerstatning skal videre neddiskonteres. Retten finner å ville fastsette erstatningen for denne ulempen skjønnsmessig til en engangserstatning med kr. 10.000,-.

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

Erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 1.256,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 3.369,-
kantskader:	kr 3.150,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 16.512,-</u>
SUM	kr. 24.287,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 4.000,-
Ulemper ved drift:	kr. 2.000,-
Kompensasjon for ulempe for bruk av vei	kr 10.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 24.287,-</u>
SUM	kr 40.287,-

Takst nr 2: Gnr. 43 bnr. 9 i Tysvær, eier Åge Pettersen og Per M. Pettersen Våbenø:

Antall meter linjelengde:	155
Klausulert areal:	4 590
Antall mastepunkt i utmark:	1

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 3.832,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 2.940,-
kantskader:	kr 1.048,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 10.923,-</u>
SUM	kr. 18.743,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 1.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 18.743,-</u>
SUM	kr. 19.743,-

Takst nr 3: Gnr. 26 bnr. 1 i Tysvær, eier Beate H og John Arne Medhaug:

Antall meter linjelengde: 190
Klausulert areal: 6 650 kvm.
Antall mastepunkt i utmark: 1

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 2.164,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 633,-
kantskader:	kr 580,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 4.541,-</u>
SUM	kr 7.918,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 1.000,-
Skogsverdier:	<u>kr 7.918,-</u>
SUM	kr 8.918,-

Takst nr 4: Gnr. 26 bnr. 2 i Tysvær, eier Per I. Iversen og Helge M. Sulen Sund;

Antall meter linjelengde: 470
Klausulert areal: 13 970
Antall mastepunkt i utmark: 3
Felles mastepunkt i utmark med gnr. 27.bnr.4: 1

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 7.395,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 2.990,-
kantskader:	kr 1.940,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 6.007,-</u>
SUM	kr. 18.332,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Mastefester:	kr. 3.500,-
Skogsverdier:	<u>kr. 18.332,-</u>
SUM	kr 21.832,-

Takst nr 5: Gnr. 26 bnr. 3 i Tysvær, eier Magne Dagfinn Håland:

Antall meter linjelengde:	285
Klausulert areal:	8 530
Antall mastepunkt i utmark:	2

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 3.984,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 1.777,-
kantskader:	kr 1.066,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 1.700,-</u>
SUM	kr. 8.527,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 2.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 8.527,-</u>
SUM	kr 10.527,-

Takst nr: 6, Gnr. 27 bnr. 3 i Tysvær, eier Aslaug Elisabeth (død) og John Storhaug:

Antall meter linjelengde:	635
Klausulert areal:	22 750
Antall mastepunkt i utmark:	4
Antall mastepunkt i beiteareal:	1

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 12.258
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 6.030
kantskader:	kr 3.812
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 22.734</u>
SUM	kr. 44.834,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 6.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 44.834,-</u>
SUM	kr 50.834,-

Takst nr: 7, Gnr. 27 bnr. 4 i Tysvær, eier Johnny Ådnerå:

Antall meter linjelengde:	555
Klausulert areal:	15 040 kvm
Antall mastepunkt i beiteareal:	3
Felles mastepunkt med gnr. 26.bnr.2 i utmark:	1

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 0,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	<u>kr 452,-</u>
SUM	kr. 452,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Kraftlinjen går også over dyrket mark på denne eiendom. Grunneier her har også krav på en ulempeerstatning her i f.t. spredning av naturgjødsel o.a.. De samme forhold knyttet til erstatningsfastsettelsen som det er redegjort for i tilknytning takst nr. 1, gjør seg også gjeldende her, og skjønnsretten finner å kunne sette denne kompensasjonen til kr. 2.000,-

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 6.500,-
Ulemper ved drift:	kr. 2.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 452,-</u>
SUM	kr 8.952,-

Takst nr: 8, Gnr. 28 bnr. 3 i Tysvær, eier Jan Ivar Hauge Bringedal:

Antall meter linjelengde:	260
Klausulert areal:	8 590
Antall mastepunkt i utmark:	1

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 5.902,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 3.195,-
kantskader:	kr 1.552,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 9.336,-</u>
SUM	kr. 19.985,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 1.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 19.985,-</u>
SUM	kr 20.985,-

Takst nr: 9, Gnr. 21 bnr. 1 i Tysvær, eier Anne S. og Stein M Askeland Gjerde:

Antall meter linjelengde:	260
Klausulert areal:	7 680
Antall mastepunkt i utmark:	1

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 3.433,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 918,-
kantskader:	kr 2.052,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 3.693,-</u>
SUM	kr. 10.096,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 1.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 10.096,-</u>
SUM	kr 11.096,-

Takst nr 10: Gnr. 21 bnr. 2 i Tysvær, eier Oddvar Gjerde:

Antall meter linjelengde:	370
Klausulert areal:	11 100
Antall mastepunkt i utmark:	2

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 2.219,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 610,-
kantskader:	kr 1.476,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 4.060,-</u>
SUM	kr. 8.365,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 2.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 8.365,-</u>
SUM	kr 10.365,-

Takst nr: 11, Gnr. 20 bnr. 2 i Tysvær, eier Marian og Tore Hundsnes:

Antall meter linjelengde:	620
Klausulert areal:	14 500
Antall mastepunkt i utmark:	4

Når det gjelder erstatning for skogsverdiene, er disse av den sakkyndige verdsatt slik:

erstatning for tap skogproduksjon i eksisterende bestand:	kr 11.407,-
erstatning for fremtidig skogproduksjon(grunnverdi):	kr 2.888,-
kantskader:	kr 2.802,-
tømmererstatning (slakteverdi):	<u>kr 9.691,-</u>
SUM	kr. 26.788,-

Retten finner å kunne legge denne til grunn for fastsettelse av erstatningen.

Den samlede erstatning for dette takstnummer blir da:

Mastefester:	kr. 4.000,-
Skogsverdier:	<u>kr. 26.788,-</u>
SUM	kr 30.788,-

Ad. Avsavnrente:

Det fremgår av skjønnsforutsetningene at det skal fastsettes avsavnrente, beregnet fra tiltredelse av den enkelte eiendom og frem til betaling skjer. Det fremgår av praksis at for

de tilfeller hvor det ikke kan påvises et særskilt tap, vil det være hensiktsmessig å beregne tapet som et rentetap. I disse tilfellene er det bankenes innlåns- og utlånsrenter i det aktuelle tidsrom, som vil være av sentral betydning ved vurderingen, jf. Rt. 1984 s. 476 (Ulla-Førre).

Det er ikke påvist noe individuelt tap for grunneierne i denne saken og skjønnsretten finner at det avsavnsrenten ut fra forholdet mellom innskudds- og utlånsrente må bli å sette til 4 % pro anno i tråd med senere praksis i skjønnsaker. Retten legger til grunn at arbeidene i traseen startet opp medio mai 2020, og at avsavnsrenten skal beregnes fra 15.05.20.

I de erstatninger som skjønnsretten har fastsatt overfor for de enkelte takstnummer påløper det så et rentetillegg beregnet ut fra 4 % pro anno fra 15.05.20 og til utløpet av betalingsfrist fastsatt i herværende skjønn.

Vedr. sakskostnader:

Det er fremmet to krav om dekning av sakskostnader i dette skjønnet, en knyttet til kostnader forbundet med uttalelsen til søknad om ny ekspropriasjon fra TV datert 26.06.20, og en i f.t. herværende skjønn.

Sakskostnadskravet knyttet til ny søknad om ekspropriasjon inngitt 26.06.20:

Grunneierne har i f.t. TVs søknad om ny ekspropriasjonstillatelse den 26.06.20 fremlagt en sakskostnadsoppgave på kr. 134.812,50. denne søknaden ble avslått av NVE den 27.08.20 med begrunnelse av at TV allerede hadde slik tillatelse gjennom tiltredelse av skjønnet fra 2010, alternativt at tillatelsen av 18.12.19 omfattet tiltaket.

Som følge av NVEs avslag fremsatte adv. Vierdal på vegne av grunneierne krav om dekning av påløpte sakskostnader forbundet med deres uttalelse til søknaden overfor OED. Det var vist til oreiningsl. § 15, 2.ledd som grunnlag for kravet. Ved brev av 27.10.20, av slo OED kravet da den mente at TV søknad av 26.6.20 var omfattet av herværende skjønnsak.

* * *

Adv. Vierdal har i f.t. dette kravet i prosesskrift av 05.11.20 opplyst at de er uenig i OEDs standpunkt her, men at de for å unngå å «havne mellom to stoler», finner det nødvendig å be retten foretar en vurdering av dette spørsmålet.

Adv. Vierdal mener kostnadene ikke skal være en del av nærværende sak, da saken gjelder en søknad om ny ekspropriasjonstillatelse. Det er videre ikke tale om en klagesak. Dette siste tilsier at oreigningslova § 15, 2.ledd, 1. punktum, og ikke 2. punktum som får anvendelse slik TV hevder nedenfor.

Kostnadene har vært nødvendige, og var av en begrenset størrelse. Det bestrides at kostnadene knytter seg til forføyningssaken. Ekspropriasjonssaken, forføyningssaken og skjønnsaken er registrert som egne saker i prosessfullmektigens system, og det er registrert timer på den saken en har jobbet med. Timene er ikke registrert dobbelt.

* * *

TV har i prosesskrift av 02.11.20 prinsipalt anført at grunneiernes kostnader i forbindelse med denne søknaden ikke kan anses for å være nødvendige da søknaden var utløst av grunneiernes krav om stans i anleggsarbeidene, og skyldtes at man fra TVs side for ordens skyld ville få bekreftelse fra ekspropriasjonsmyndighetene om at gjeldende tillatelser var dekkende, eventuelt at myndighetene kunne reparere feilen dersom myndighetene var enige med grunneierne i at den opprinnelige tillatelsen ikke lenger var gyldig på grunn av manglende tiltredelse. Det var dermed liten grunn for grunneierne til å pådra seg kostnader i forbindelse med denne søknaden, i alle fall ikke når eksproprianten uansett ville måtte dekke grunneiernes kostnader dersom grunneierne vant frem med sitt syn i den pågående forføyningssaken.

For det andre må denne spesielle situasjonen, hvor det som følge av grunneiernes stansingskrav ble behov for å søke om en ny tillatelse, være en situasjon hvor oreigningsloven § 15 annet ledd, annet punktum kan anvendes analogisk. I realiteten står en overfor det som må betegnes som "andre klagesak", hvor de samme hensynene som begrunner unntak fra kostnadsansvar dersom det klages uten god grunn, må gjelde desto mer. Selv om myndighetene avslo søknaden, kom myndighetene likevel til at det ikke var grunnlag for å stanse arbeidene da TV ble ansett å ha tillatelse som var dekkende. Grunneierne har således fremmet et krav om stans som utløste en ny søknad det strengt tatt ikke var noe behov for. At grunneierne i den forbindelse har pådratt seg kostnader, kan det ikke være TVs ansvar å betale for etter oreigningsloven § 15.

* * *

Retten finner at disse kostnadene blir en del av det skjønnsretten skal ta stilling til i forbindelse med herværende skjønn. Det fremgår av oreiningsl. § 15 at alle utgifter i forbindelse med et krav om ekspropriasjon skal dekkes av eksproprianten. Av bestemmelsen 2. ledd, fremgår det herunder at:

Avgjerd om sakskostnader etter leden her skal takast av skjønnsstyremakta eller, dersom det ikkje vert halde skjøn, av Kongen.

Retten er ikke enig med grunneierne i at det her er grunnlag for å se søknaden av 26.06.20 fra TV som en egentlig «ny» sak. Søknaden var fremsatt i den hensikt å «sikre» en gyldig

ekspropriasjonstillatelse til bruk i herværende skjønn, ut fra den situasjon som hadde oppstått når grunneierne hadde bestridt denne allerede gitte tillatelsen. Det er da naturlig at disse kostnadene må anses å tilhøre skjønnssaken som sådan.

Saksomkostningskravet baserer seg på 47 timers arbeid, knyttet til den uttalelse som grunneierne fremmet i anledning denne nye søknaden om ekspropriasjon. For skjønnsretten fremstår timetallet som høyt. Retten stiller seg videre spørsmål om nødvendigheten av å gå så omfattende til verks i f.t. denne saken. Det var tre parallelle saker som grunneierne var involvert i på dette tidspunktet, selve skjønnssaken, en sak om midlertidig forføyning som de selv hadde anlagt, og så herværende sak knyttet til uttalelse i f.t. søknaden fra TV datert 26.06.20. I f.t. denne sistnevnte saken var der satt frist til 01.08.20 til å komme med uttalelse til NVE. Uttalelsen i selve skjønnssaken, hvor grunneierne bestred grunnlaget for ekspropriasjonsadgangen, ble avgitt 03.07.20 og den midlertidige forføyningen ble innledet den 09.07.20.

I lys av dette er retten er enig med saksøker i at situasjonen knyttet til avgivelse av denne uttalelsen fra grunneiernes side fremstår sammenlignbar med den som omtales i oreiningsl. § 15, 2.ledd, 2 punktum, hvor det heter:

Dette gjeld òg utgift i klagesak, med unntak for tilfelle der motparten til sòkjaren har klaga utan god grunn.

Det er på det rene at grunneierne ikke vant frem med sitt syn på denne søknaden og retten finner at denne bestemmelsen kan og bør anvendes analogisk på herværende sak. Grunneierne hadde som nevnt en parallell sak gående på krav om stansing i arbeidene og hadde samtidig fremmet innsigelser til ekspropriasjonsadgangen i skjønnssaken hvor tilsvarende synspunkter som i denne «siste» ekspropriasjonssaken ble fremmet. I lys av dette burde de i det minste ut fra proporsjonalitetshensynet ha begrenset arbeidet knyttet til denne delen av saken noe.

Skjønnsretten finner derfor at det er grunnlag for å avgrense dette kravet og at salærkravet her skjønsmessig må bli å sette til kr. 50.000,-+ mva. Skjønnsretten mener at det var betimelig av grunneierne å fremme merknader til søknaden, men at omfanget burde vært begrenset med bakgrunn i de øvrige prosesser som løp.

Sakskostnadskravet for herværende skjønnssak:

I henhold til skjønnslovens § 54 skal saksøkeren erstatte saksøktes nødvendige utgifter i anledning skjønnssaken.

Advokat Vierdal, som har representert de grunneiere som er parter i skjønnet, har innlevert omkostningsoppgave på til sammen kr. 1.149.362,28. inkl. merverdiavgift. Av dette

beløpet utgjør kr. 899.737,50,- salær til prosessfullmektigen, kr. 14.500,72 reise- og oppholdsutgifter kr. 5.251,60 utgifter til kopier, og kr. 229.872,25 mva.

* * *

Omkostningsoppgaven har vært forelagt saksøkerens prosessfullmektig som har fremmet innsigelser til kravet. Saksøker har vist til kjennelse fra Lister tingrett med saks.nr.: 18-171937 SKJ-LIST som gjaldt en sakskostandsavgjørelse etter heving av en skjønnsak, samt til Moss tingrett sak 18-012197 SKJ-MOSS. I sistnevnte sak var omkostningskravet fra grunneiernes advokat kr. 499.839,-. Det anføres i tilknytning til denne saken at dette var et skjønn som tilsvarende som i vår sak ble behandlet over tre dager i retten og at det i skjønnet ble tatt stilling til grunneiernes anførsler om at ekspropriasjonstillatelsen var ugyldig. Det ble videre utmålt erstatning for de berørte grunneierne.

Det anføres fra TV at grunneiers interesser i vår sak kunne vært betryggende ivaretatt med et vesentlig lavere ressurspådrag enn det som faktisk har vært tilfellet. Det er herunder vist til at det kunne vært benyttet bare én advokat. Det anføres at saken fra Moss tingrett målt ut fra omfang og kompleksitet utgjør i høyden det som kan anses nødvendig for en sak som dette, det vil si godt under halvparten av hva grunneierne har krevd i saksomkostninger i herværende sak.

TV har også vist til at når det gjelder spørsmålet om gyldigheten til konsesjonen, så har grunneierne ikke avpasset argumentasjon til at Stortinget hadde bedt OED om å gå gjennom konsesjonen for TV, og at de har avklart lovligheten av tiltaket. Dette burde ha ledet til at omfanget av anførslene hadde fått et mindre omfang og blitt mer konsentrert.

* * *

Adv. Vierdal har vist til at grunneiernes advokater har brukt 315 timer til forberedelser av skjønnet + tiden til rettsmøtene. De kom inn i saken uten kunnskap og fikk lite hjelp av TV under saksforberedelsen. De har holdt seg til det saken gjelder og lagt opp en juridisk sak og dette er nødvendige kostander.

Det er urimelig at grunneierne må betale selv for nødvendig juridiske bistand. De opplever å bli kjørt over av sterke kapitalkrefter og må har krav på å få dekket kostnadene forbundet med dette. Sakens omfang og kompleksitet skyldes ikke minst saksøkerens håndtering av saken gjennom en periode på 15 år.

Moss tingrett avgjørelse som motpart er vist til er ikke sammenlignbar med herværende sak, som er mer komplisert. Saken er mer sammenlignbar med den s.k. «Vardafjellsaken» 20-042262TVI-JARE som gjaldt en midlertidig forføyning. Sakskostnadskravet i den saken var ca. kroner 1,3 millioner uten mva.

Forføyningssaken mellom grunneierne og TV begrenset til kun å gjelde spørsmålet om skjønnet fra 2010 var tiltrådt. Saken var altså svært begrenset i forhold til nærværende sak. I forføyningssaken krevde motparten dekket sakskostnader på kroner 314 500,-. Det er da rimelig at man i nærværende sak, som er langt mer omfattende, har krevd dekket kroner 899 000,-.

* * *

Utgangspunktet for sakskostnadsavgjørelsen er skjprl. § 54 hvor det fremgår at saksøkeren skal dekke saksøktes nødvendige utgifter i anledning av skjønssaker.

Det fremgår av skjprl. § 2 at også reglene i tvistelovens fjerde del, som omfatter saksomkostningsreglene, skal gjelde så langt de passer. Det fremgår av tvistelovens § 20-5, 5. ledd at retten også skal prøve poster i saksomkostningsoppgaver som motpartene har godkjent.

For retten fremstår denne saken fra grunneiersiden lagt opp som en åpenbar omkamp om Tysvær vindpark som sådan. Saken er svært bredt lagt opp, og en større del av saken har knyttet seg til spørsmålet om gyldigheten av konsesjonen knyttet til selve vindparken. Dette på tross av at de øvrige klagere som er direkte berørt av denne tilsynelatende har lagt denne kampen «død» etter vedtaket fra OED den 16.04.20.

Det gjelder et generelt proporsjonalitetsprinsipp i forbindelse med utmåling av saksomkostnader i sivile saker. Saksomkostnadene må stå i et rimelig forhold i tilknytning til det saken dreier seg om, og en må avstemme ressursbruken opp mot dette. Skjønnsretten er av den oppfatning at grunneierne i denne saken lagt saken alt for bredt opp i f.t. hvilke grunnlag som de har påberopt i tilknytning til skjønnet, dette da særlig knyttet til påstanden om at konsesjonen var ugyldig. Det ble i denne forbindelse fremlagt en stor mengde dokumenter fra grunneiernes side som for en stor del var mindre egnet til å opplyse det som var det relevante saksforholdet. Opplegget bærer preg av at grunneierne har «snudd hver stein» i saken, og ikke alt som er fremmet fremstår som like veloverveid sett fra sakens juridiske side. Det overordnede spørsmål er hvem som skal bære regningen for det arbeid som grunneierne har initiert. Skjønnsretten finner her at arbeidet i saken fremstår i betydelig grad å ha oversteget hva som fremstår nødvendig og proporsjonalt ut fra grunneierens interesser som rettighetshaver i linje-traséen.

På den annen side så er situasjonen den at TV til en viss grad kan bebreides for at det ble en tvist knyttet til gyldigheten av ekspropriasjonsadgangen som også var en vesentlig del av saken, knyttet til at de ikke sikret seg en ugjendrivelig bekreftelse på tiltredelsen gjennom en betaling av erstatningen fra skjønnet i 2010 evt. en skriftlig overenskomst med grunneierne om tiltredelse. Dette ville ha gjort skjønssaken adskillig enklere knyttet til

grunnlaget for å fremme skjønnen, og TV må derav ta en del av ansvaret for at saken ble så omfattende som den ble.

Skjønnets flertall, rettens formann og skjønnsmennene Mørkesdal og Eikje, finner at nødvendig kostnader ut fra en proporsjonalitetsvurdering ikke burde overstige kr. 600.000,- + mva. i forbindelse med denne saken. Størrelsene på erstatningene utgjør samlet kr. 234.327,-. Sett hen til dette og den betydning inngrepet knyttet til kraftlinjen isolert sett får for den enkelte eiendom, fremstår det ikke forsvarlig med sakskostnader på nær innpå 900.000,- i saken.

Skjønnets mindretall, Halvorsen og Bjelland er av den oppfatningen at avkortningen burde begrenses noe mer en flertallet, og at kr. 750.000,- av kravet burde vært godtatt.

I tråd med flertallets syn finnes kr. 600.000,- å utgjøre nødvendige kostnader forbundet med saken fra grunneierne side utgjør. I tillegg tilkommer reise- og oppholdsutgifter med kr. 14.500,72 og utgifter for øvrig med kr. 5.251,60, samlet kr. 619.752,32+ mva.

* * *

Samlet tilkommer da grunneierne kr. 619.752,32 + kr. 50.000,- = 669.752,32 + mva. i sakskostnader

* * *

TV må videre etter skjprl. § 54 dekke de øvrige lovbestemte utgifter til skjønnen som rettsgebyr og utgifter til skjønnsmennene. Disse fastsettes av retten senere.

Heving av skjønnen for eierne av gnr/bnr 44/1, 43/6 og 41/1 i Tysvær :

Tysvær Vindpark har inngått minnelig avtale med eierne av gnr/bnr 44/1 Anna Skare Fjellsbø og Trond Fjellsbø, 43/6 Kenneth Austerheim og Guro Jessen og 41/1 Trond Andre Neverdal og Bjørg Solveig Næss, som er omfattet av skjønnsbegjæringen. Skjønnen kreves derfor hevet for disse eiendommene. Forliket med disse grunneierne omfatter også sakskostnader.

Skjønnets retten tar begjæringen om heving til følge for disse grunneiendommer/-eierne.

* * *

Skjønnen er med unntak av fastsettelsen av sakskostnadene enstemmig.

SLUTNING

1. Saksøkeren betaler erstatning som fastsatt under det enkelte taksnummer innen 14 dager fra forkynning av dette skjønn, med tillegg av 4 % avsavnsrente pro anno fra 15.05.20 til forfallstidspunktet.
2. Saksøkeren betaler de lovbestemte utgiftene ved skjønnet.
3. Saksøkeren betaler sakskostnader til de saksøkte med kr. 669.752,32 + mva
4. Skjønnet heves for Anna Skare Fjellsbø og Trond Fjellsbø, Kenneth Austerheim og Guro Jessen og Trond Andre Neverdal og Bjørg Solveig Næs.

Retten hevet

Arne Vikse

Ivar Halvorsen

Leif Eivind Bjelland

Arnt Tormod Mørkesdal

John Eikje

Dokument i samsvar med original

*Tone Eike Hegeland
Førstekonsulent*

Veiledning om overprøving av skjønn

BEGJÆRING OM OVERSKJØNN TIL LAGMANNSRETTE

Du har rett til å be om å få skjønnet overprøvd

Hvis tingretten eller jordskifteretten har avsagt et skjønn som du mener er feil, kan du be om at lagmannsretten overprøver skjønnet. Det kalles å begjære overskjønn.

Fristen for å begjære overskjønn er én måned fra tingrettens eller jordskifterettens avgjørelse ble forkynt (gjort kjent) for deg.

Slik begjærer du overskjønn

Hvis du har advokat, er det denne som begjærer overskjønn. Begjæringen fremmes da skriftlig for den retten som har avsagt underskjønnet. Hvis du er selvprosederende (ikke har advokat), kan du begjære overskjønn muntlig. Du må da kontakte retten i god tid før fristen utløper, for å avtale tidspunkt. Retten kan tillate at prosessfullmektiger som ikke er advokater, begjærer overskjønn muntlig.

Når du ber om overskjønn, må du spesifisere:

- hvilken lagmannsrett som skal overprøve skjønnet
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilket skjønn du ønsker å få overprøvd
- om det er hele skjønnet eller bare deler av det du vil få overprøvd
- hva du mener er feil ved skjønnet
- hvorfor du mener du har rett til å kreve overskjønn

Dersom saken din gjelder et samlet krav på under 125 000 kroner, må lagmannsretten samtykke til å behandle saken. Når lagmannsretten vurderer om den skal samtykke, tar den hensyn til sakens karakter, hvilket behov partene har for å overprøve skjønnet, og om den finner svakheter ved skjønnet eller saksbehandlingen.

Lagmannsretten kan i alle tilfeller nekte deg overskjønn hvis den kommer til at det er klart at kravet ditt ikke vil føre fram.

ANKE AV OVERSKJØNN TIL HØYESTERETT

Når kan du anke overskjønnet til Høyesterett?

Et overskjønn fra lagmannsretten kan du bare anke til Høyesterett hvis du mener det er feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil) eller feil i saksbehandlingen. Anken fremmes skriftlig for lagmannsretten.

Ankefristen er én måned fra overskjønnet ble forkynt (gjort kjent) for deg. Behandling av anke over overskjønn krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. For å bli behandlet i Høyesterett må anken gjelde spørsmål som har betydning utover din sak, eller det må foreligge andre særlige grunner.

Gebyr

Den som begjærer overskjønn til lagmannsretten eller anker til Høyesterett, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra domstolen.

Aktuelt regelverk

- Reglene for overskjønn finner du i skjønnsprosessloven § 32 til § 39.
 - Reglene for anke av overskjønn til Høyesterett finner du i tvisteloven kapittel 30.
-